

Hovánszki Jánosné
Tamásiné Dsupin Borbála

GONDOLATOK AZ ÓVODAI ZENEI NEVELÉSHEZ

Hovánszki Jánosné
Tamásiné Dsupin Borbála

**GONDOLATOK
AZ ÓVODAI
ZENEI NEVELÉSHEZ**

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press
2025

Szerkesztő:

Tamásiné Dsupin Borbála

Lektor:

Dulainé Madarász Annamária

Énekelt anyag:

Barát-László Bernadett Erika

ISBN 978-963-615-232-1 (pdf)

Debreceni Egyetemi Kiadó • Debrecen University Press
beleértve az egyetemi hálózaton belüli elektronikus terjesztés jogát is

Kiadta a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesületének tagja
dupress.unideb.hu

Felelős kiadó: Karácsony Gyöngyi
Borító és nyomdai előkészítés: M. Szabó Monika

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
I. <i>Hovánszki Jánosné: Jövőálló érték az óvodai zenei nevelésben</i>	6
Absztrakt – Abstract.....	6
1. Kérdések, dilemmák.....	7
2. A változás képessége a változó világban.....	7
2.1. „Mindenki másképpen egyforma”	8
2.2. „Mi van akkor, ha a kornak nincs igaza?”	11
2.3. „A hagyományt nem pótolja semmi.”	13
2.4. Az énekes játék „a zene gyermeki eldorádója”	15
2.4.1. Dallam.....	16
2.4.2. Szöveg.....	16
2.4.3. Mozgás.....	18
2.4.4. Szabadban – szabadon.....	19
3. Összegzés	20
Melléklet: Szó-Kincstár	22
Felhasznált irodalom	34
II. <i>Tamásiné Dsupin Borbála: Vokális cigány népdalok</i> a kisgyermekkorai zenehallgatásban.....	37
Absztrakt – Abstract	37
1. A kisgyermekkorai zenehallgatásra nevelés komplexitása.....	38
2. A kisgyermekkorai zenehallgatás relációi és funkciója	41
3. Zene és tánc helye a cigány hagyományokban	43
4. Vokális cigány népdalok a kisgyermekkorai zenehallgatásban.....	44
5. Vokális cigány népdalgyűjtemény jellemzői	46
5.1. Vokális cigány népdalok kottáinak és hangfelvételeinek sorrendje.....	47
6. Vokális cigány népdalgyűjtemény.....	49
7. Összegzés	63
Felhasznált irodalom	64
A szakmai lektor ajánlása	67
A vokális cigány népdalok hangzóanyaga: Barát-László Bernadett Erika	69

Előszó

„Az újabb lélektan meggyőzően fejti ki, hogy a nevelésben a három-hét éves kor sokkal fontosabb a következő éveknél. Amit ez a kor elront vagy elmulaszt, később helyrehozni nem lehet. Ezekben az években eldőlt az ember sorsa jóformán egész életére.” (Kodály, 1982:94)

Ehhez a felelősségteljes, sorsdöntő, nélkülözhetetlen és felbecsülhetetlen munkához, a 3–7 éves korosztályt nevelő óvodapedagógusoknak nemcsak a képzés időszakában, de a diploma megszerzése után is folyamatosan nagy gondot kell fordítaniuk a szakmai továbbfejlesztésükre továbbképzés és önképzés formájában.

Jelen tanulmányok arra vállalkoznak, hogy a zenei nevelés területén néhány gazdagító gondolattal és ténnyel hozzájáruljanak az óvodapedagógusok – és a nemzetiségi óvodapedagógus cigány/roma szakirányra járó, és az ott végzett kollégák többszemponutú zenepedagógiai látásmódjához.

Az első rész „Jövőálló érték az óvodai zenei nevelésben” címmel együttgondolkodásra, útkeresésre, pedagógiai kihívások értelmezésére ösztönöz az óvodai zenei nevelés területén. Nagy dilemma, hogy a hagyomány és a modernitás viszonylatában a hangsúlyeltolódásra, vagy az egyensúly teremtésre törekedjünk e?

A második részben „Vokális cigány népdalok a kisgyermekkorai zenehallgatásban” címmel célirányosan kiválogatott cigány/roma népdalgyűjtemény kottás és hangzó anyagát vehetik birtokba az érdeklődő nemzetiségi óvodapedagógusok. A megjelölt dalgyűjtemény könnyen kezelhető, gyorsan tanulható, hiánypótló a maga nemében.

Reményeink szerint a zenei tevékenységek újragondolásával és a zenepedagógiai lehetőségek bővítésével hatékonyabban tudják majd nevelni az óvodapedagógusok az eltérő zenei képességű és az eltérő zenei igényű gyermekek sokszínű sokaságát.

A szerzők

HOVÁNSZKI JÁNOSNÉ¹
JÖVŐÁLLÓ ÉRTÉK AZ ÓVODAI ZENEI NEVELÉSBEN

Absztrakt

A 21. század óvodás korú gyermekeinek többsége kapcsolatban áll a digitális eszközökkel és egyiket, másikat magabiztosan is kezeli. Ezzel szemben az óvodapedagógiával foglalkozó szakemberek figyelmeztetnek az idő előtti eszközhasználat veszélyeire. Arról viszont kevés szó esik, hogy más, jól bevált – az óvodáskorú gyermekek fejlődésüket figyelembe vevő tevékenységeket – pl. énekes körjátékokat, stb., – ne szorítsák ki és ne degradálják konzervatívnak, hiszen ma is bizonyítottan jelentős a személyiségfejlesztő hatásuk.

A tanulmány nem receptet ad, hanem felhívja a figyelmet, hogy vigyázzunk az igényes óvodai zenei nevelés alapozó megtartására.

Abstract

The study does not give a prescription, but calls for care to be taken to maintain a sound basis for music education. The majority of preschool children in the 21st century are connected to digital tools and are confident using one or the other. In contrast, early childhood education professionals warn of the dangers of premature device use. However, little is said about the need not to marginalise and degrade as conservative other well-established activities - such as singing circle games, etc. - that take into account the developmental psychology of preschool children, given their proven and significant impact on personal development. cation in pre-school.

¹ Hovánszki Jánosné dr. PhD
ny. főiskolai tanár
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar
Művészetnevelési, Sport és Egészségnevelési Tanszék

1. Kérdések – dilemmák

A pedagógiai gyakorlatban felmerülő kérdések általában gyors, cselekvő állásfoglalást igényelnek. A jó döntésekhez viszont a gyakorlati tapasztalatokon túl mindig szükséges a legújabb kutatásokra épülő, körültekintő elméleti tájékozottság is.

Jelen tanulmány középpontjában az a kérdés áll, hogy a hagyományokra épülő óvodai zenei nevelés milyen szerepet tölt be az Alfa generációs óvodás gyermekek életében, akik már kezdenek eligazodni a számítógépek világában is.

Ma még az óvodapedagógusok – és nem robotok – szakmai véleménye az irányadó, ezért nagyon átgondoltan, felelős döntéseket kell hozniuk a gyermekek értelmi, érzelmi-szociális, testi képességeinek fejlesztése érdekében, ebben a szüntelenül és gyorsan változó, elvárásokat támasztó világban is.

Vélhetően elemző együttgondolkodással sikerül a nagy múltú óvodai zenei nevelés vonzerejét, hangsúlyosságát megtartani.

2. A változás képessége a változó világban

A pedagógia örök kérdése, hogy hogyan hidaljuk át azt a generációs ívet, ami abból adódik, hogy a pedagógus a múltban tanult, a jelenben dolgozik, és a jövő generációját neveli. Hogy alakítható a változás képessége a változó világban?

Ezt a dilemmát legyőzendő, érdemes az óvodapedagógusoknak kezdő szakmai képzés után felvállalni a továbbképzéseket és az állandó önképzést. Ezen túl fokozott figyelemmel kell követni a társadalmi–technikai változásokat is. Fel kell tudni mérni a kommunikáció felgyorsulását, a kommunikációs tér kiszélesedését, a klímaváltozás problematikáját, a robotika, az automatizálás robbanásszerű fejlődését és a mindennapok részét képező, a műszaki tudományokon alapuló mesterséges intelligencia működését, a digitális kompetenciát és a nemzedékek digitalizációhoz való viszonyát. (Mérő, 2010.) Ez utóbbi kapcsán tisztában kell lenni a generációnkénti szocializációs változásokkal és ehhez jó tudni a generációs szakaszokat is.

A magyarországi generáció-kategorizálás a születési időszakot veszi figyelembe, angol-amerikai modell nyomán. E szerint 5 generációs szakasz különböztethető meg. (Nemes, 2019.)

1. baby boomer generáció	(1946–1964)
2. X generáció	(1965–1981)
3. Y generáció	(1982–1995)
4. Z generáció	(1996–2007)
5. Alfa generáció	(2008–...)

Különböző források eltérő időtartammal jelölik a generációs határokat. Mindig is ambivalens volt a generációk viszonya, de napjaink gyors fejlődése következtében ez még nagyobb kihívást jelent.

A továbbiakban csak az óvodapedagógusok és az általuk nevelt legfiatalabb Alfa generáció viszonyrendszerére fókuszálunk. Napjaink egyik legfontosabb tartalmi kérdése, hogy mennyire és milyen arányban legyen az óvodai nevelés „prefiguratív (múltra orientált), illetve posztfiguratív (jövőre orientált).” (MNL) Tehát:

- Milyen helyet foglaljon el a hagyományaink megőrzése, az anyanyelv, a zenei anyanyelv megalapozása, a kulturális értékek fejlesztése?
- Milyen legyen a pedagógiai viszonyulás a digitális világ kihívásaira?
- Hogy lehet kompromisszumot kötni a szülők tiltó, vagy megengedő, vagy mérlegelő digitális nevelési elképzelése és a fejlődéslélektani megfontolásokra épülő óvodai nevelés között?

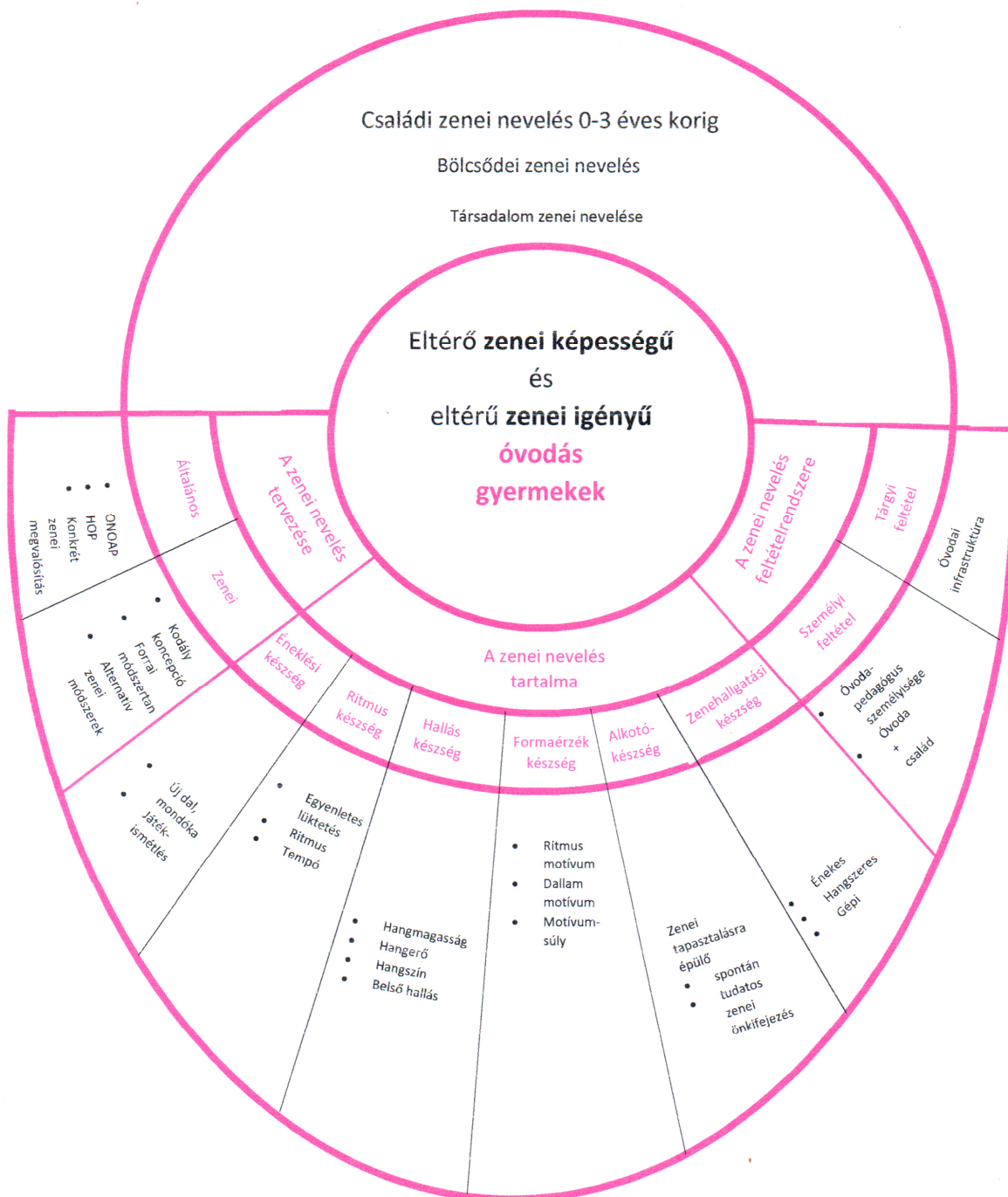
2.1. „Mindenki másképp egyforma” (Bagdy, 2018:7)

A pedagógusi munka igen összetett, hiszen egy pedagógusnak rendelkeznie kell megfelelő elméleti tudással, gyakorlati tapasztalattal és a pálya szempontjából fontos személyiségvonásokkal pl. nyitottság, empátia, tolerancia, kreativitás stb. Ha ezek a kritériumok megvannak, akkor is lehet különbség az értékvilág, az ízlés, az intellektus, a tájékozottság, az elképzelés, az aktivitás stb. terén is. Ezért mondjuk azt, hogy a pedagógus legfontosabb munkaeszköze a saját személyisége, hiszen a nevelés során mindig a pedagógus teljes személyisége hat a gyermek teljes személyiségére. Ezeken az általános, de fontos pedagógusi elvárásokon túl a speciális elvárásoknak is meg kell felelni az óvodapedagógusoknak.

El kell tudni igazodni és naprakész nevelési stratégiát kell kialakítani (ONOAP, 2018) az óvodai tevékenységi formák között – játék; verselés, mesélés; ének, zene, énekes játék, gyermektánc; rajzolás, festés, mintázás, kézimunka; mozgás; a külső világ tevékeny megismerése.

- Meg kell oldani a sokféle képességű, igényű és korú gyermekek differenciált nevelését.
- Szinkronba kell hoznia a saját pedagógiai koncepciójukat a sokféle szülői elvárással.

A következőkben az ONOAP-ban jelzett hat tevékenységi forma közül csak egyre az „Ének, zene, énekes játék, gyermektánc” tevékenységre fókuszálunk. Ebből kitűnik, hogy egyetlen tevékenységi terület is igen nagy feladat elé állítja az óvodapedagógusokat. Ennek illusztrálására álljon itt egy ábra, ami az óvodai zenei nevelés feltételrendszerét igyekszik bemutatni.

Ábra: (Hovánszki Jánosné 2023:91)

Az ábra középpontja a zenei nevelésre váró óvodás gyermek sokszínűségére kívánja felhívni a figyelmet. Hacsak az óvodai nevelés egyetlen szegmensét – a zenei nevelést – vesszük górcső alá, akkor is kiderül, hogy milyen nagy felelősséget feltételező speciális kompetenciát igényel ez az óvodapedagógusoktól. Hiszen a gyermekek egyrészt eltérő zenei képességűek:

gyenge zenei képességűek, átlagos zenei képességűek, vagy tehetségígéretesek. Másik megközelítési mód szerint lehetnek a gyermekek eltérő zenei igényűek: nemzetiségi hovatartozás alapján, vallási hovatartozás alapján, szociokulturális helyzetük alapján, mentális állapotuk alapján. A gyermeki sokszínűséghez alkalmazkodva az óvodapedagógusnak meg kell tudnia tervezni a mindenkori gyermekcsoportjának a zenei nevelését, ki kell fejtenie a zenei nevelés tartalmát és meg kell teremtenie a zenei nevelés feltételrendszerét.

2.2. „Mi van akkor, ha a kornak nincs igaza” (Ingres, id. Eősze, 1995:1)

Először azt gondolnánk, hogy Magyarországon, Kodály-Bartók országában semmi gond nincs a zenei nevelés területén. Hiszen a Kodály-koncepciót, ami alapján az óvodai zenei nevelés is működik, nemzetközileg is elismerik. Jelenleg 5 kontinens 35 országának zeneoktatásában van jelen. Itthon, Magyarországon 2017 óta a Kodály-módszert hungarikumként ismerik el. A Kodály-koncepció óvodára alkalmazott módszerének kidolgozóját, Forrai Katalint a mai napig elismeri az óvodapedagógia. Az „Ének az óvodában” (ÉNO) című könyvét a napjainkban is fontos kézikönyvként használják az óvodapedagógusok. Ez az óvodai zenei módszertant és az óvodai dal-mondóka anyagot tartalmazó könyv 2020-ig magyar, angol, japán nyelven 23 kiadást ért meg. (Hegedűsné, 2021.)

Mindeközben egymást követik iránymutató zenei szakemberek vészjósló nyilatkozatai a zenei nevelés problémáiról, a zenei közélet tarthatatlanságáról. Álljon itt bizonyoságul két aggasztó megnyilatkozás, ami ugyan nem konkrétan az óvodai zenei nevelésről szól, de előbbutóbb közvetetten oda is begyűrűzik, hiszen a leendő óvodapedagógusok zenei felkészültségét a mindenkori zenei közoktatás és közízlés nagyban befolyásolja.

„A korkép akár kórképnek is nevezhető: a kodályi ének-zenei iskolahálózatot szinte a porig lerombolták, – kivéve néhány kirakat intézményt – az általános zenei írás-olvasás tudásszintje szinte a nullával egyenlő, a zenei közízlés kizárólag a populáris-vulgáris zenéhez kötődik, s a zeneoktatás a heti egy órával a vegetálás szintje alá lett szorítva. Történik mindez akkor, amikor a nyugat és kelet egyre nagyobb érdeklődéssel fordul Kodály pedagógiai életműve felé, miközben idehaza ennek az életerős fának a gyökerei lassan kiszáradnak.” (Mezei, 2015.)

„Tiltakoznunk kellene az állandó zeneáradat ellen, amely harci gázként hömpölyög az erősítőkből – sérti szuverenitásunkat, és behatol a magánéletünkbe.” (Yehudi, 1981:288)

Az a tény sem kerülheti el az óvodapedagógusok figyelmét, hogy az informatikai forradalom – egyre fokozódó intenzitással – igyekszik beférkőzni az óvodai életbe is. Ez egyrészt komoly tartalmi kérdést vet fel és azon túl azt is látni kell, hogy egyre többféle tevékenység verseng ugyanannyi időben.

Immár 20 éve, 2003. júliusában az Informatikai és Hírközlési Minisztérium több százmillió forint értékben 269 óvodát látott el számítógépekkel, 1 millió Ft/db áron. A számítógépek „kakaóbiztos” képernyővel és gyermekkézhez igazodó egérrel voltak ellátva.

A szakma elméleti, gyakorlati szakemberei előbb meglepődtek, értetlenül álltak a hirtelen jött kezdeményezés előtt, de a többség ellenszegült, így a programot leállították. Néhány példa az ellenzők táborából:

„A neveléstudomány és gyakorlat alapszabálya, axiómája, hogy mindent a maga idejében és az életkornak megfelelő módon (...) Vizsgálatok és tapasztalat bizonyítja, hogy az eszközre (...) a gyermek könnyen rátapad. Teljesen kiszolgáltatottá válik a szín-, fény-, zaj zavaroknak. Az eredmény hiperaktivitás, elbutulás, viselkedészavar, alvásképtelenség, szorongás.” (Gondola, 2004)

„Egy angol tudományos közlemény azzal a meghökkentő címmel kezdődik: Okos telefont vettél a gyerekednek? Miért nem vettél hozzá mindjárt egy gramm kokaint is? Az agyfiziológiai vizsgálatok során ugyanis az derült ki, hogy az okostelefon olyan függőséget alakít ki az agyban, mint a kokain. Ez komoly, valóságos fenyegetés.” (Vekerdy, 2018) A kisgyermekkor informatikai nevelésére vonatkozó álláspontok, elvárások, javaslatok – a teljesség igénye nélkül – pro-kontra, folyamatosan napvilágot látnak. (Böszörményi, 1999; Török, 2001; Turcsányiné, 2004; Kőrösine, 2006) „A Szilícium-völgy nagyjai nyilatkoztak arról, hogy 8-10 éves korig nem engedik a gyerekeiket képernyő elé.” (Vekerdy, 2017)

Nagyon elgondolkodtató a következő állásfoglalás is. „A 21. században soha nem látott sebességgel változik a környezet és az emberi kultúra, amit a gyerekek fejlődésében lehet a leginkább tetten érni. A gyerekek idegrendszeri működése alkalmazkodik a környezethez. Az atipikus fejlődés nem zavar, hanem jel. (...) A sugárzások, vegyi anyagok a fejlődő idegrendszer frissebb, kevésbé alapvető működéseit tudják könnyen befolyásolni. Sokszor nem nyilvánvaló ez a hatás, de a gyerekek fejlődését jelentősen megváltoztatja.” (Gyarmathy, 2020:33)

Mindeközben a WHO javaslata (2019. május 31.) szerint 2 éves kor alatt ne legyen a gyerek képernyő előtt, de 2–5 éves kor között napi 1 órát tölthet ott szülői felügyelettel.

Vagy a magyarországi Digitális Oktatási Stratégiában (DOS, 2016) a következő felhívás olvasható az óvodai informatikai nevelésre vonatkozóan: „Az óvodai nevelésben meg kell találni a helyét a kisgyermekkorai informatikai nevelésnek, melynek érdekében felül kell vizsgálni és a DOS-hoz kell igazítani az óvodai nevelés alapidokumentumát, az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramját.” (Tóth és mtsi, 2022:37)

Magyarországon az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramban máig nincs ilyen igényű elvárás megfogalmazva. Először csak az iskolai Nemzeti Alaptanterv írja elő az alsótagozaton az informatikai ismeretek elsajátítását. A nevelésügy felelős gondolkodói bizonyára figyelembe vették a pszichológusok figyelmeztetését, miszerint kb. 8 éves korig a gyerekek képtelenek megkülönböztetni a virtuális világban tapasztalt élményeiket a valóságtól.

A témával kapcsolatos tanácsalanságot próbálja objektív kutatásokkal feloldani egy kutató team. Napjainkban a Budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE) Etimológiai Tanszékén működő Alfa Generációs Labor – Magyarországon, egyedülálló módon – friss kutatásokkal és publikált eredményekkel objektíven mutatja be, hogy a digitális eszközök használata hogyan hat az Alfa generáció fejlődésére.

Jelenleg az érintő képernyős mobileszközöket (ÉKM) használó és nem használó óvodások figyelembeli különbségét és a társastevékenységük helyzetét vizsgálják. (Konok és mtsi, 2020:13-31) A kapott kutatási eredményeket bárki elolvashatja az ELTE Gyermeknevelés Tudományos Folyóiratából. Ez a kutatás nagyon jó irány, hiszen a jövő generációját felelősen nevelő pedagógusok nem elégedhetnek meg egy-egy intuitív megközelítéssel. A tisztánlátáshoz és a felelős szakmai állásfoglaláshoz mindenképpen objektív kutatási adatokra van szükség.

2.3. „A hagyományt nem pótolja semmi” (Kodály id. Eősze 1995:3)

Természetes igénye és kötelessége a pedagógusoknak, hogy érdeklődjenek az új pedagógiai elvek iránt, hisz a gyermekeket a jövőnek neveljük. Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagyni a fejlődéslélektani kritériumokat és azokat az értékeket sem, amelyek mentén eddig nevelődtek a gyermeknemzedékek.

„A korszakváltás oly rohamos és gyökeres, hogy – Noé módjára – alaposan meg kell fontolnunk, mit mentünk át bárkánkon a mindent elsöprő Özönvíz (az un. «értékválság») utáni új korszak számára. Igaz, e mai világunk térben és időben egyaránt gazdag kulturális kínálatot tár

elénk, de ugyanakkor ijesztő gyorsasággal tünteti el az emberi élet, s vele együtt a kulturálódás évszázadok óta használt és bevált kereteit is.” (Sebő, 1997:11)

Az UNESCO is úgy ítélte meg, hogy veszélybe került a világ kulturális öröksége és közzé tett egy nemzetközi ajánlást, amelyben felhívja a figyelmet a néphagyományok pedagógiai, néprajzi, kulturális értékeire, amit sürgősen át kell adni a jövő nemzedéknek. (UNESCO, 2010) Magyarországon ez nem jelent problémát, hisz a kultúra átörökítésének repertoárja igen széles. Hazánkban tudományos igénnyel összegyűjtött, rendszerezett, gazdag néprajzi, népzenei, zenepedagógiai szakirodalom segíti a pedagógiai gyakorlatot zenei téren is.

- A legjelentősebb és átfogóbb kottás népzenei anyagot a 12 kötetes Magyar Népzene Tára (MNT) tartalmazza. Itt találjuk a legautentikusabb információkat a gyermekjáték dalokról és népdalokról. Ezen túl további átfogó népzenei tanulmányok bibliográfiája is olvasható. (Sebő, 1997:97-125)
- A néprajzi tudnivalókat az 5 kötetes Magyar Néprajzi Lexikon tartalmazza.
- A legjelentősebb zenepedagógiai irányelveket a Kodály-koncepció (Kodály, 1982, 1989.), és a Forrai módszertan mutatja be. (Forrai, 2016)
- A hagyományos kultúra átörökítésének módszertanában segítséget jelent még az óvodai zenei nevelésben az Óvodai Nevelés szakmai-módszertani folyóirat, a Hagyományok Háza, a Néprajzi Múzeum; a Néphagyományörző óvónői csoport, a Folkmagazin folyóirat, a Felszállott a páva TV vetélkedő, a népdalkörök, néptánc csoportok.

A népi kultúra, amit az idő állandóan csak érlel, olyan, mint a folyóparti kavics, amit a folyamatos vízmosás egyre simábbá formál.

Sokan úgy vélik, hogy a hagyomány ideje lejárt, pedig a népi kultúra elsajátításának ma is fontos szerepe van és ez nem változott létrejötté óta, ahogy az emberi lény sem változott számottevően az évszázadok során. Tehát a mai óvodás korosztály számára is szükséges a népszokások formáló ereje (Karácsony, 2021:66), ami „...egyszerre illetan, erkölcsi kódex, íratlan törvény, művészi forma, költészet és emellett színjátás, mítosz, mágia, hitvallás.” (Krizsa, 2006:3)

2.4. Az énekes játék „a zene gyermeki eldorádója” (Molnár, 1993:6)

A gyermeknemzedékek évszázadokon keresztül szerettek együtt énekelni, játszani és ma, a 21. században is szeretik ezt a szórakozási formát, ha az óvodapedagógusok a sokféle játékcsábítás ellenére is érdeklődésre számot tartó helyzeteket teremtenek és egyenrangú társként együtt játszanak jókedvvel, vidáman a gyermekekkel. Motiváló atmoszférában az énekes játékok során egyszerre fejlődnek a gyermekek érzelmi-szociális, értelmi és testi téren is. Ezt a széles hatásmechanizmust az énekes játékok komplexitása biztosítja, mert egyszerre jelen van benne a dal, a ritmus, a szöveg, a játékselekmény, a mozgás-térforma. A gyermekek az életet ma is a játékokon keresztül tapasztalják meg „...a játék a kisgyerek számára érzelmekkel kísért kognitív kihívás, a tapasztalatszerzés, az összefüggések megismerésének királyi útja, az aha-élmény bölcsője, a tanulás korai formája”. (Csépe, 2021:21)

Az énekes játék egyfajta szerepjáték. Míg a játékpedagógiai értelemben vett szerepjátékban „a valóságot, a már látott, hallott cselekvéseket játssza vissza a gyermek (orvos, anya, fodrász). Az énekes játékoknál a szerepeket művészi, jelképes áttételek teszik megfoghatatlanná, művészié (liliom, mély kút, diófa). A beleképzés szépsége adja meg a gyermekeknek a művészi élményt.” (Forrai, 1991:307)

A hagyományokra épülő, énekközpontú, aktivitást és személyiségfejlődést biztosító Kodályi nevelési elv teljes valójában kibontakozik az énekes körjátékok során. Világossá válik az éneklő érzelmi állapota és az éneklés pszichikai hozadéka. „... az ének felszabadít, bátorít, gátolásból, féltésből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíciót javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz figyelemre – fegyelemre szoktat ... egész embert mozgat, nem csak egy részét.” (Kodály, 1982: 304) Megmutatkozik az együtténeklés többlete, a gyermekek zenei fogékonysága, a játéköröme, a hangszíne. Az együttjátékozás felszabadító, személyiséget kiteljesítő hatása, a játékos helyzeteken keresztül szabadon áramló érzelmek megnyilvánulása. A nyelv és zene egységének a megéreztetése, a zenei anyanyelv fokozatos alakulása, a mozgásigény kielégítése, az erő, az ügyesség, az állóképesség, a gyorsaság próbatételének kipróbálása.

Az énekes körjátékok játszása tehát életszükséglet az óvodás gyermekeknek, mert megismerik önmagukat, a környezetüket, a rájuk váró felnőtt életet, ami könnyebbé teszi számukra a szocializációt.

2.4.1. Dallam

Az énekesjátékok dallama igen egyszerű, mind hangkészlet, mind hangterjedelem szempontjából különböznek a felnőttek dalaitól, hisz a gyermekdal ott ér véget, ahol a felnőttek dalai kezdődnek.

„Milyen ez a dallamvilág? Elsőnek úgy találjuk, hogy szűk, mint a bölcső, amelyből éneklői nemrég kikerültek (...) Nem sorokból építkeznek, mint a felnőttek dala, hanem kis játékelemekből. Ezek zenei neve ütempár. Egy-egy ilyen ütempár ideje annyi, mint egy bölcsőringtásé vagy páros tánclépésé. A dallam gyakran úgy bontakozik ki, hogy az ütempárnyi motívum megismétlődik új szöveggel.” (Kerényi, 1982:13)

A gyermekdalok hangkészlete 2-6 hangból áll, hangsoruk bichord, biton, trichord, triton, tetrachord, tetraton, pentachord, pentaton, hexachord, hangterjedelmük lehet szekund, terc, kvart, kvint, szext, ritkán oktáv távolság.

2.4.2. Szöveg

Az énekes játékok dallama és szövege elválaszthatatlan egymástól, együtt jött létre. Ádám Jenő, aki az énektanítás megújításában Kodály Zoltán mellett úttörő szerepet vállalt, halála előtt egy interjúban a következőket mondta, „Mindig mondtam Kodály Zoltánnak, nem elég csak a melódia vizsgálatával foglalkozni. Tanulmányozni, kutatni kell a szövegek tartalmát is, mely szintén sok fontos elemet őriz.” (Falvay, 1994:2)

„Kisgyermekkorunkban sok idegen, érthetetlen dolog vesz körül bennünket, de beszél hozzánk a kecske, a farkas, értjük szavát a nyúlak, rucának, elképzeljük gondolatait a kiskacsának, tücsöknek. Odafordulunk a szeplómosó tavaszi fecskéhez, a kaszáló pókhoz, s vacsorára hívjuk a félhomályban röpködő bőregereket. Dallal, szóval hívjuk a felhőbe bújt napot, esőt olvasunk rá a fűre, fára. Hisszük, hogy szavunkra a csiga-biga kibújik a házából, a katicabogár tovaszáll az ujjunk hegyéről, a ragadozó héját is elriasztjuk mondókánkkal.” (Mohayné, 1978:122)

A gyermekjátékok legszembeütőbb része a szöveg, hiszen tartalmilag lefedi a gyermek egész környezetét. Énekelnek a virágoskertről pl. Én kis kertem... (ÉNO:64), a természet változásáról pl. Kiszáradt a diófa... (ÉNO:104), az állatokról pl. Kis kacska fürdik... (ÉNO:115), a hangszerkészítésről pl.: Szól síp... (ÉNO:69), a szövés-fonás munkálatairól pl. Szőjünk, fon-

junk kendőt... (ÉNO:92), a párválasztás, a lánykérés, a lakodalom témájáról pl. Erzsébet aszszony... (ÉNO:125). A gyermekdalokban játékká szelődik a magyar történelem pl: Gólya, gólyagilice... (ÉNO:264), megelevenednek a népszokások pl. Elhozta az Isten piros pünkösdi napját... (ÉNO:156) stb.

A teljesség igénye nélkül is érzékelhető az a széles tematikai skála, ami nagyon sok ismeretet nyújt a mindenre kíváncsi gyermekeknek játékos formában. A pragmatikus tudáson túl, még tovább is szélesíthetők az énekelt dalok tartalmi vonatkozásai. „Van itt – írja Kálmány Lajos – az egyszerű rímes soroktól s altatóktól egész balladatöredékig minden ágából a népköltésnek s az életben előforduló cselekedeteknek. Csupa utánzás az egész, de egyszersmind mentő is. A pogány szertartásokat a nagyok elfelejtették, mert tiltva volt végezni, gyakorolni, a gyerekek eltanulták, s fenntartották töredékekben. Szájról szájra adták egymásnak a dalt, eltanulták egymástól a cselekményeket, s játszottak senkitől sem őrizve (...) Hát a leggyönyörűbb ballada töredékek hol vannak itt a gyermekjátékokban (...) Nem bírták végig megtanulni. Kikaptak az egészből egy pár sort, mint a szél a magot, s beleültették, beleoltották abba az ágába a népköltésnek, melyet gyermekjátéknak mondanak.” (Gazda, 1980:162)

A gyermekek tehát próbálnak eligazodni az őket körülvevő világ labirintusába és ezt a törekvésüket elmondták, elénekeltek, továbbadták a játékok szövegeiben. Elsősorban a szavak hangzásának zeneiségére figyeltek és nem az értelmére, ezért nem okozott problémát, ha keveredtek a tájszavak, régi kifejezések, szövegtorzulások, játszói szóképzések, halandzsza szövegek az énekes játékok során.

A mai gyermekeknek is fontos, hogy találkozzanak az énekes játékok szövegével, mert a 3–6 éves kor az anyanyelv akusztikus úton való elsajátításának az ideje és a gyermekdalok felvillantott tematikai sokszínűsége észrevétlenül és dinamikusan bővíti a gyermekek szókincsét.

A szókincsbővülés tematikája sok kutatót foglalkoztat (Sugárné, 1985; Gósy, 2017; Horváth, 2022) Van, aki számszerű adatokat is közöl a gyermeki szókincs bővüléséről. Eszerint míg 3 éves korban a szókincs nagysága kb. 150 szóra tehető, addig 6 évesen már akár 2600 szóra is bővíthet. A szerző (Sugárné, 1985) hangsúlyozza, hogy különböző kutatások eredményei nagy eltérést mutatnak.

A fokozatosan bővülő szókincs nagyon fontos, hiszen kihat a gyermekek későbbi életére is. Nagyban befolyásolja a kommunikációt, jelzi a tájékozottságot, hozzájárul a nyelvi biztonsághoz, a választékos megnyilvánuláshoz, segíti a gondolkodás fejlődését és az alapvető kulturális ismeretek elsajátítását.

A zenei nevelés során a mondókázás és dalok szövegének mondása – éneklése nagyban hozzájárulhat az óvodások szókincsbővüléséhez és sok olyan kifejezéssel, szövegfordulattal is találkozhatnak a gyermekek, amelyeket máshonnan nem is ismerhetnének meg. A magyar gyermekdalkincs szöveglabirintusában sem kell féltetni őket, ugyanis a szöveggörnyezetből sok mindent megértenek, de ha ez mégsem sikerül, akkor az óvodapedagógusok segítenek. A zenei nevelésnek óvodában ugyan nem célja, hogy a 3-6 éves gyermekeknek szövegmagyarázatot adjunk, viszont nem lehetünk meg anélkül, hogy a hagyomány őrzőiként ne ismerjük a régies kifejezések értelmét, a tájszavak jelentését, hisz csak olyan anyaggal lehet dolgozni, amelyet megértettünk és az értékét jól ismerjük.

Ezért a segítségnyújtás szándékával összeállítottunk egy „Szó-Kincstár” elnevezésű eligazító szótárat (Melléklet 21. o.), amely Forrai Katalin (2016): Ének az óvodában (ÉNO Móra Könyvkiadó, Budapest) című könyvében található mondókákból és gyermekdalokból feltárja azokat a néprajzi vonatkozású szavakat, kifejezéseket, amelyek a köznyelvtől eltérőek és/vagy sajátos jelentésük van. A szómagyarázatokat a Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémia Kiadó, Budapest, 2004. alapján közöljük.

Az önfeledt éneklés során – a szókincsbővülésen túl – fejlődik még a gyerekek beszéd-készsége, helyes hangsúlyozása, szép kiejtése. A mozgás által lelassul a beszédtempó, így a gyerekek jobban tudnak figyelni az artikulációra, a hangzók pontos ejtésére, ami segíti az utánzásra épülő beszédtanulást. Saját éneklésük során szembesülnek a hangszínnel, a hangerővel, a hangmagassággal és a tempó változásával.

2.4.3. Mozgás

Az énekes játékokhoz kapcsolódó mozgásanyag is rendkívüli jelentőségű a gyermekek mozgáskultúrájának fejlesztésében. Kiemelt fontosságú az egyensúlyérzék fejlesztése, mely összefügg az egyenletes lüktetéssel, a ritmussal, a tempó megéreztetésével, összekapcsolásával, kifejezésével. E terület jelentősége azért is fontos, mert az egyensúlyérzék fejlesztés szenzitív időszaka 6–7 éves korig tart.

Az énekes játékok mozgásanyaga természetes módon segíti az óvodások kéz-láb mozgását és koordinációját:

- Kiemelkedően fontos az egyszerű egyenletes járás, ami történhet egyirányba, irányváltoztatással, de mindig esztétikus testtartással és fejtartással.
- Nemcsak a láb-, hanem a kézmozgásra is figyelmet kell fordítani. Leggyakrabban tapssal, kézfogás leeresztett kézzel, felemelt kézzel, keresztfogással, kaputartással, kézlengetéssel találkoznak a gyerekek a gyermekjátékok során.
- A népi játékokban megőrzött hagyományos – többnyire egyensúlyozó – mozdulatok az elől- és oldalzáró lépés, forgás egyhelyben, páros forgás, guggolás, szökdelés, lábujjállás, sarokállás, térdugózás, kifordulás.
- Játzás közben térformákat is érzékelnek a gyerekek. A kör, a két kör, a fogyó-gyarapodó kör, csigavonal, kígyóvonal, kapusor alatt átbújás. (Forrai 2016:97)
- Mindeközben fejlődik a gyermekek koordinációs-készsége, fizikális erőnléte, légzőkapacitása.

Így a zenei nevelés is aktívan hozzájárul az óvodás gyermekek egyéni mozgáskultúrájának fejlődéséhez. Emellett megérik az együttmozgás dinamikáját is, ami „élő organizmussá” változtatja a csoportokat.

Az énekes játékok mozgásanyaga a néptánc előiskolája, de itt még nem kell produkcióképes előadásra törekedni, nem kell koreográfiát tanulni, hanem énekelve, mozogva játszani. A gyermekcsoport ugyanis a saját éneklésének a löktetésére mozog. Ezt azért fontos kihangsúlyozni, mert az ének és a mozgás egyidejűsége az agy két féltekéjét egyidőben működteti, hiszen a dallam a jobb féltekében – ami már 5-6 évesen megfelelő fejlettségű –, a szöveg, a ritmus, a mozgáselemek a bal agyféltekében rögződnek (Falvay, 1994.)

2.4.4. Szabadban – szabadon

Ha megfelelő az időjárás, akkor érdemes az énekes játékokat kint az udvaron játszani, hiszen sokkal nagyobb a tér, mint a csoportszobában és addig is kint lehet a gyermek a szabad levegőn, ahol „... legalább 4-5 órára naponta! van szüksége, vagy mondjuk inkább így: volna szüksége.

Agyának aránylagos oxigénszükséglete (testsúlyához és tüdőlebenyeinek oxigénfelvevő felszínéhez viszonyítva) sokszorosa a felnőttének. Ehhez az oxigénmennyiséghez csak szabad levegőn való intenzív, játékos mozgással tud hozzájárulni.” (Vekerdy, 2006:30)

A szabadban szabadon játszó gyermek közel kerül a természethez. Például eső után, ha látunk egy csigát, akkor helyben elénekelhetik a Csigabiga... (ÉNO:63) kezdetű dalt, és közben megnézhetik, hogy a csiga valóban kitolta-e a szarvát. Amikor tavasszal a gyermekláncfű virágzik, akkor lehet belőle koszorút kötni és azonnal eljátszható a Koszorú, koszorú... (ÉNO:100) énekes játék. A sánta róka, ki, ki, ki... (ÉNO:25) kezdetű énekes játék is mindenképpen a szabadba kívánkozik, ahol homokkal vagy liszttel kijelölt rókavárat és a tágas tér adta lehetőséget kihasználva lehet kergetőzni. Az ilyen és hasonló játékoknál indirekt módon még a környezettudatos magatartás is beépül a gyermekek tudatába.

A természet nagy tanítómester is, hiszen az Én kis kertem... (ÉNO:64) énekes játék játszása után, ha valóban veteményeznek a gyermekek az óvoda kertjében, akkor megfigyelhetik a csírázást, a növekedést, a termőre fordulást, a termés-betakarítást folyamatát. Megtanulhatják, hogy a növekedést nem lehet siettetni, a kert türelemre és gondoskodásra tanít, hisz „A természetben nincs ugrás.” (Kodály, 1982:51)

Az udvaron megfigyelhetik a gyermekek a természet örök körforgását. Ősszel játszhatják a Kiszáradt a diófa... (ÉNO:104) körjátékot és megfigyelhetik, hogy a lomb eltűnik, de a fatörzs megmarad, aminek új koronája nő tavasszal.

3. Összegzés

A felsorakoztatott, sokszempontú, újszerű, friss szellemiséget sugárzó forrásanyagok inkább ellentmondásosak, mint egyértelműek, de van néhány megkérdőjelezhetetlen tény, ami az eddigi elméleti és gyakorlati tudás-tapasztalat alapján támpontot adhat az óvodapedagógusoknak.

Bármennyire gyorsan fejlődik körülöttünk a világ, az ember genetikailag alapvetően nem változott, ezért ugyanúgy mint eddig, ma is nagyon fontos az óvodás gyermekek sokszínű érzelmi nevelése, amit elsősorban a művészetek által személyes ráhatással tudunk megvalósítani. Szeretnénk, ha minél többször érzékenyen reagálnának, rácsodálkoznának és élményt merítenének – a művészeti területek közül – az óvodapedagógusok által megszólaltatott zenei tevékenységből. Majd ezt az érzékenységet adaptálni tudnák a későbbi cselekedeteikre, viselkedésükre, döntéseikre, az életben való boldogulásukra.

A következő fogódzó az a tény, hogy az óvodás korosztály számára ma is a játék a legfontosabb tevékenység. Erre nagyon jó példa az énekes játékok világa, ami természetesen nem csak az egyetlen lehetőség a sok fajta játék között, de a személyiségre gyakorolt hatékonysága olyan széleskörű, hogy óvodai alkalmazása megkérdőjelezhetetlen. Ugyanis egyszerre fejleszti a zenei hallást, a ritmus érzéket, a térérzékelést, a mozgáskoordinációt, a memóriát. Kapcsolódik az anyanyelvi és környezeti neveléshez. Erősíti a közösséget, előtérbe helyezi a személyes kapcsolatokat, de eközben lehetőséget biztosít az egyes gyermek önismeretének, önértékelésének, önkifejezésének fejlesztéséhez is. Hozzásegít a nemi identitás és a nemzeti identitás formálásához is.

A tapasztalatszerzés korai időszakában is csak olyan nevelés mellett tegyük le a voksunkat, amely a teljes személyiséget fejleszti, nem csak a tárgyi kapcsolatokra épül. Várjuk meg amíg a gyermekek mentálisan és fizikailag is elérkeznek abba az életszakaszba, amikor már felkészültek lesznek arra, hogy mind a való világ, mind a digitális világ univerzumában eligazodjanak az információs világkultúra közepette is.

Nagyon fontosak pedagógiai döntéseink, mert ezzel mindannyiunk jövőjét megalapozzuk.

Melléklet: SZÓ-KINCSTÁR²

Idézett irodalom és rövidítései:

ÉNO – Forrai Katalin (2016): Ének az óvodában. Móra Könyvkiadó, Budapest

MÉK – Magyar Értelmező Kéziszótár (2004) Akadémia Kiadó, Budapest

Ajánlott irodalom:

Kiss Gábor (főszerk. 2012): Régi magyar szavak magyarázó adatbázisa. Kihalt, elfeledett és kiveszőben lévő szavak, szólások, szóalakok és szójelentések magyarázata. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

² Az anyaggyűjtésben közreműködött Csorvási Mónika.

SZÓ-KINCSTÁR

MONDÓKÁK

<i>Kezdő sor</i>	<i>ÉNO száma</i>	<i>Szó-magyarázat</i>	<i>MÉK oldalszáma</i>
Adjon Isten füvet...	ÉNO. 1.	pince: általában föld alatti helyisége az épületnek, vagy hegyoldalba vájt borospince kamara: 1. éléskamra; 2. tüzelőnek, szerszámoknak, stb. tartására használatos kis különálló, zárthelyiség.	1081. old. 616. old.
Ángyom süttött rétest...	ÉNO. 5.	rétes: sok rétből hajtogatott kártyavékony tésztából és a közzé göngyölt tölteléből álló sütemény keszkenő: díszes női zsebkendő.	1114. old. 657. old.
Azért varrták a csizmát...	ÉNO. 6.	csizma: a lábszárat is védő, hengeres szárú lábbeli.	196. old.
Áspis, kerekes...	ÉNO. 7.	útifű: lándzsás útifű: többféle gyógyhatású leveleiért gyűjtött, 40-50 cm magas, évelő kozmopolita mezei növény	1400. old.
Cicuska, macuska...	ÉNO. 11.	pampuska: fánk	1054. old.
Egyem, kettem bugylibicska	ÉNO. 17.	bicska: behajtható pengéjű, zsebben hordható kés. bugylibicska: széles pengéjű rugótlan, fanyelű bicska.	131. old. 155. old.
Egyedem, begyedem...	ÉNO. 18.	bikkfa: bükkfa járom: igavonó állat, különösen szarvasmarha nyakára tehető (páros) fakeret, amelyhez a szekérrúd kapcsolódik. rigó: erdei, de városokban is gyakori énekesmadár féle.	591. old. 1147. old.
Egyedem, begyedem, vaskampó..	ÉNO. 20.	kampó: valaminek horgas begömbülő vége.	616. old.
Egy, kettő, három, négy...	ÉNO. 23.	legény: 1. nőtlen (falusi) fiatalember. 2. nőtlen férfi	805. old.
Egyszer egy erdőben...	ÉNO. 24.	szarka: fekete-fehér tollú, hosszú farkú, varjúféle madár.	1225. old.
Ence, Bence, kiskemence...	ÉNO. 25.	kemence: téglából, cserépből, stb. rakott általában fűtésre, (kenyér) sütésre használt, nagyobb térfogatú, zárt tüzhely. Velence: Olaszországban található, vízre épített tengerparti város.	640. old.

Essél eső essél...	ÉNO. 27.	búza: a legfinomabb kenyérgabonát termő növény. árpa: hosszú, szálkás kalású, kevésbé igényes gabonanövény.	160. old. 55. old.
Fáj a kutyámnak a lába...	ÉNO.30.	szalma: 1. kicsévelt gabona szára. 2. ritkábban, hüvelyes haszonnövény cséplés után visszamaradt része.	1218. old.
Fű, fű, fű, ...	ÉNO. 31.	zöldfülű: éretlen, tapasztalatlan (személy)	1498. old.
Gyí, te paci...	ÉNO. 33.	paci, ráró: gyermeknyelvben használt kifejezés, megfelelője a ló.	1049. old.
Hej Gyula, Gyula...	ÉNO. 34.	duda: bőrből készített zenei eszköz, hangszer. patogatott kukorica: parázs fölött rostában sült kukorica, amely hő hatására kifordul a héjából.	235. old. 1069. old.
Hopp, hopp, katoná...	ÉNO. 36.	csikó: fiatal ló.	191. old.
Itt a köcsög...	ÉNO. 38.	köcsög: magas, bő szájú, nyakánál szűkebb, öblös füles cserépedény.	743. old.
Két kis kakas...	ÉNO. 40.	verem: földbe ásott nagyobb gödör (valaminek a tárolására).	1447. old.
Kicsi csupor, kis kancsó...	ÉNO. 41.	csupor: bögre, vagy kisebb (hasas) (cserép) fazék. kancsó: ivóvíz, bor, stb. tárolására való nagyobb füles, csőrös edény.	205.old. 617. old.
Kipp, kopp kalapács...	ÉNO. 43.	patkolás: a patkókovács a ló patájára patkót „U” alakú lapos vasat szögez fel, hogy védje a szaruréteget a kopástól. kovács: hevítéssel, kalapálással formált vasalások, tárgyak, alkatrészek készítésével, illetve patkolással foglalkozó iparos, szakmunkás.	1068. old. 742. old.
Kiskertemben az ürge...	ÉNO. 44.	cibere: 1. lekvár. 2. cibereleves aszalt gyümölcsökből. ürge: sárgásszürke, kb. arasznyi, mókusféle mezei rágsáló állat.	168. old. 1407. old.
Koma, koma komálunk...	ÉNO. 45.	koma: barát, pajtás.	724. old.
Nincs szebb madár...	ÉNO. 48.	lúd: (fehér tollú) úszóhártyás lábú, nagy testű, hosszú nyakú háziszárnyas	847. old.
Pí, pí, pí, ...	ÉNO. 50.	ífi-úr: fiatal, ifjú fiú.	

Réce-ruca, vad liba...	ÉNO. 51.	réce: kacsza, kúpos, vagy lapos, széles lemezes csőrű, rövid, úszóhártyás lábú madár, háziszárnyas. ruca: kacsza, vadkacsza. vadliba: háziszárnyas lúdnak vadon élő rokona.	1129. old. 1161. old. 1415. old.
Sárga cukor, veres bor...	ÉNO. 54.	veresbor: vörösbor, kék szőlőből sajtolt, tönkölyön erjesztett bor.	1485. old.
Sárga rózsa, vadvirág...	ÉNO. 55.	vadvirág: vadon termő virág. hóvirág: fehér virágú kora tavaszi amarillisz féle (erdei) növény.	1416. old. 538. o.
Szita, szita, sűrű szita...	ÉNO. 58.	szita: henger alakúra hajlított vékony falemezből és benne kifeszített lyukacsos (lószőr, vagy drót) szövetékből készült háztartási eszköz, szemcsés vagy porszemű anyagok tisztítására. cipó: kisebb, rendszerint kerek kenyér.	1267. old. 172. old.
Úgy viruljanak a lánnyok...	ÉNO. 59.	hímestojás: húsvéti locsolóknak festett, vagy karcolt tojás.	521. old.

GYERMEKJÁTÉKDALOK

<i>Kezdő sor</i>	<i>ÉNO száma</i>	<i>Szó-magyarázat</i>	<i>MÉK oldalszáma</i>
Én kis kertem kerteltem...	ÉNO. 64.	bazsarózsa, pünkösdi rózsa: Nagy telt piros, fehér vagy rózsaszín virágú évelő növénynemzetség. másnéven: Peóna	1110. old.
Keress kopó, ha találasz...	ÉNO. 66.	kopó: a vadat felhajtó vadászkutya.	733. old.
Kis hurka, nagy hurka...	ÉNO. 68.	hurka: sertés véréből, vagy belső szerveinek vagdalékából rizs, köles, fűszer stb. hozzáadásával készült, sertésbélbe töltött sütni való étel. kolbász: bélbe, vagy műanyag burrokba töltött, fűszerezett darált hús, amelyet sülvé, vagy füstölve, szárítva fogyasztanak. tarisznya: nyakba vagy vállra akasztva hordott, rendszerint ráhajtott fedőlappal ellátott táskaféle.	545. old. 722. old.
Szólj, síp, szólj...	ÉNO. 69.	síp: fújással megszólaltatható, egy alaphangot adó zenei eszköz.	1184. old.
Zsipp, zsupp, kender zsupp...	ÉNO. 71.	kender: érdes levelű, magasra növő, kétlaki ipari rostnövény. zsupp: kézzel kicsépeelt és csomóba kötött tetőfedésre való szalma.	642. old. 1507. old.
Ciróka, maróka...	ÉNO. 72.	kása: rizs, vagy köles és az ebből főzött pépszerű étel. padka: kemencepadka; kemencét körülvevő szél, perem.	630. old. 640. old.
Hinta, palinta...	ÉNO.73.	dunna, dunyha: takarózásra használt pehelytollal töltött, tokból és huzatból áll ágynemű.	236. old.
Höc, höc, katona...	ÉNO. 74.	abrak: szemes vagy egyéb nem szalas takarmány (ló, vagy szarvasmarha számára).	2. old.
Győri Györgynek...	ÉNO. 80.	Győr: város	
Éliás, Tóbiás...	ÉNO. 81.	dödölle: tejfölös, túrós galuska, vagy gombócszerű étel.	231. old.
Hej a sályi piacon...	ÉNO. 88.	Sály: Borsod megyében található kisközség. garas: pénz, fizető eszköz.	434. old.
Katalinka szállj el...	ÉNO. 91.	török: tömegében Törökországban élő, altaji nyelvet beszélő nép.	1365. old.

Szöjünk, fonjunk kendőt...	ÉNO. 92.	szövés: textilanyag készítése, úgy hogy a fonalakat egymással derékszögben keresztezik és összefűzik. Az így készült anyagot szövedéknek nevezzük. fonás: fonalak (ipari) készítése.	1285. old. 407. old.
Töröm, töröm a mákot...	ÉNO. 94.	mák: 1. gömbölyded toktermést hozó, lila, piros vagy fehér virágú gazdasági növény. 2. e növény apró, sötétszürke vagy kékes, olajos magvainak tömege. kalács: finomlisztből tejjel (vajjal, tojással) készített, tepsiben sütött kelt tészta.	407. old. 858. old. 612. old.
Komatálat hoztam...	ÉNO. 99.	komatál: komaasszonyoktól, rokonoktól, vagy jó ismerősöktől a gyermekágyas asszonynak küldött étel, ital. komaasszony: keresztanya gyermekágyas: az anya szülés közbeni és utáni állapotának jelképe.	724. old. 724. old.
Lányok ülnek a toronyba...	ÉNO. 101.	torony: kis alapterületű, magas építmény, vagy épületnek ilyen része. sarkantyú: lábbeli sarkára erősített csúcsban, vagy fogazott korongban végződő fémeszköz, amellyel a lovas a lovát sarkallja. orca: régi kifejezés, jelentése: arc.	1355. old. 1169. old. 1015. old.
Kiugrott a gombóc...	ÉNO. 102.	gombóc: gömbölyűre formált főtt (töltött) tészta. fazék: átmérőjénél magasabb, kétfülű hengeres főzőedény. molnár: gabonát iparszerűen őrlő személy, malomipari szakmunkás.	447. old. 346. old. 940. old.
Mit mos, mit mos...	ÉNO. 103.	pittyet: kis varrott jegykendő. Patty: község. kurjant: tele torokkal nagyot kiállt. Jó kedvében felkiált.	776. old.
Sétálunk, sétálunk...	ÉNO. 106.	séta: időtöltésül, vagy egészségügyi céllal végzett kényelmes járás, gyaloglás.	1179. old.
Sík, sík, sík...	ÉNO. 108.	mácsik: malommal ízesített metélt. Eredetileg mákos. Mák + csík (tészta) = mácsik.	850. old.
Ugráljunk, mint a verébek...	ÉNO. 110.	veréb: emberlakta helyeken tömegesen élő, apró, szürkésbarna madár.	1147. old.

Csett Pápára, ló há- tára...	ÉNO. 112.	Pápa: város. bugyor: bot végére akasztott batyu.	155. old.
Fehér liliumszál...	ÉNO. 114.	liliom: a liliumfélék családjába tar- tozó, magas szárú növények nemzet- sége. kötény: különösen konyhai viselet- ként a felsőruhát elülső oldaláról védő ruhadarab, vagy valamely nép- viselet kiegészítő része. simakodjál: régies kifejezéssel fé- sülködjél.	838. old. 756. old.
Lopják az úr szőlő- jét...	ÉNO. 116.	kerülő: 1. csősz. 2. udvarló.	655. old.
Vágok, vágok fát...	ÉNO. 117.	rekettye: a pillangósok családjába tartozó, sárga virágú (fél) cserjék nemzetsége. menyecske: fiatal asszony. pint: ürmérték, kb. 1,5liternek felel meg. pintbor: ilyen mennyiségű bor.	1133. old. 921. old. 1081. old.
Ácsorogjunk, bácso- rogjunk...	ÉNO. 119.	ácsorog: tétlenül valamire várakozva álldogál. tetőfa: 1. gerenda, 2. négy élűre fű- részelt hosszú, vastag szálfá.	4. old. 441. old.
Csíp, csíp csóka...	ÉNO. 120.	varjú: varjúfélék: a galambnál na- gyobb, fekete tollú, erős csőrű, fejlett agyvelejű énekesmadarak családja. csóka: fekete, a fején és hasán szür- kés fekete tollazatú varjúféle madár.	1431. old. 197. old.
Gyí, paci, paripa...	ÉNO. 126.	Kanizsa: város. pecsenye: sült hús.	1070. old.
Ki játszik körbe...	ÉNO. 128.	köpönyeg: vastag, hosszú köpeny.	749. old.
Most jöttem Bécs- ből...	ÉNO. 131.	nyereg: az a lószerszám, amelyben a lovaglás közben ülnek.	991. old.
Recse, recse, pogá- csa...	ÉNO. 133.	pántlika: népiesen ejtett, díszül használt szalag.	1055. old.
Szita, szita, szol- gáló...	ÉNO. 135.	pondró: a cincérnek a lárvája, növé- nyi részekben, oszló tetemekben stb. élő lárva. cincér: hosszú csápú, karcsú testű bogarak családja.	1091. old. 171. old.
A kállói szőlőbe...	ÉNO. 137.	Kálló: város. szőlő: szőlővel beültetett és bekerít- tett, gyakorlatilag több kisebb kertből kialakított terület.	1283. old.
Kering az orsó...	ÉNO. 140.	orsó: kézi fonáskor a fonal ideigle- nes feltekerésére használt pálcika szerű eszköz.	1018. old.

		korsó: öblös, szűk nyakú, egy fülű cserépedény.	739. old.
A sinai hegyeken...	ÉNO. 148.	Sinai hegy: a Biblia „Isten hegyének” is nevezi: A helyet „Mózes-hegyével” azonosítják, amely a Sinai félsziget déli részén fekvő gránit hegycsoport tagja. (internet)	
Bársony ibolyácska...	ÉNO. 149.	ibolya: illatos, lila, ritkán fehér virágú, apró (erdei) növény.	551. old.
Bújj, bújj zöld ág...	ÉNO. 152.	pajta: tágas (nyitott) gazdasági épület, különféle holmik pl. gabona tárolására.	1050. old.
Csicseri borsó...	ÉNO. 153.	csicseri borsó: takarmányozási és étkezési célokra termesztett, lilás vagy fehér virágú hüvelyes növény. bab: fehér, piros, vagy sárgás virágú hüvelyes növény, illetve ennek termése. lencse: lilás, pirosas virágú magváért termesztett hüvelyes növény, illetve ennek kerek vagy lapított zöldes, vagy barnás magva. borsó: fehér virágú, gömbölyű sárgás-zöld magvú egynyári növény, ennek termése, ill. a bennük lévő mag.	190. old. 79. old. 819. old. 146. old.
Egyet termett a mogyoró...	ÉNO. 154.	mogyoró: 1. a nyírfafélkék családjába tartozó fák, vagy cserjék nemzetsége (mogyoró bokor, mogyorófa). 2. ennek makktermése. 3. földi mogyoró (amerikai).	939. old.
Egy, kettő, három...	ÉNO. 155.	icce: kb. 8 dl-es űrmérték. iccebor: ennyi mennyiségű bor.	551. old.
Elhozta az Isten...	ÉNO. 156.	Pünkösd: a Szentlélek apostolokra való kiáradásának emléke, a húsvét utáni 7. vasárnapon és hétfőn tartott keresztény ünnep. jácint: erős illatú, lila, fehér, rózsaszín, fürtös virágzatú hagymák dísnövényfajta. csutora: 1. régies nyelvezettel kulacs. 2. pipaszáron a szopóka.	110. old. 589. old. 206. old.
Érik a dinnye...	ÉNO. 158.	csalán: szőreivel csípős fájdalmat okozó, fűrészkes levelű gyomnövény nemzetség.	178. old.
Fonákul van a kendőd...	ÉNO. 160.	fonákul: ellenkezőleg, fordítva, valaminek a színével ellenkező, hátsó oldala.	407. old.

Hej pipám, paripám...	ÉNO. 164.	pipa: az égő dohánytartó, fejből és a füst szívására való szárból álló dohányzási eszköz.	1081. old.
Hej szénája, szénája...	ÉNO. 165.	széna: lekaszált és megszáritott fű, vagy más takarmánynövény, mint állati eledel.	1241. old.
Iglice szívem, iglice... ³	ÉNO. 167.	iglice: a pillangós növények családjának egyik nemzetsége. töviskes iglice: lilás virágú tövises réti törpecserje.	560. old.
Ispiláng, ispiláng...	ÉNO. 169.	ispilángi rózsza: német nyelvből átvett Ich spiele.	
Körtéfa, körtéfa...	ÉNO. 173.	Putnok: város. Gyöngyös: város.	
Mély kútba tekintek...	ÉNO. 175.	kút: (ívó) víz felszínre hozatalára való, henger alakú mélyebb gödör a tartozékokkal együtt. gyöngyös koszorú: gyöngyökkel díszített párta. Magyar viseletként hajdon lányok korona vagy félhold alakú fejdísz.	777. old. 466. old.
Mért küldött az úr-asszony...	ÉNO. 176.	vár: 1. falakkal, bástyákkal megerősített katonai védekezésre alkalmas hely. 2. társas gyermekjátékokban az a kijelölt hely, ahol a játzó védve van. 3. eladó sorban lévő lány háza, otthona.	1430. old.
Süssünk, süssünk valamit...	ÉNO. 180.	béles: hajtogatott tésztából való, ízesítővel töltött sütemény.	110. old.
Csivirítem, csavartom...	ÉNO. 184.	konty: befont vagy összecsavart és a fejen feltűzött női hajviselet.	731. old.
Hej meszelő, meszelő...	ÉNO. 192.	meszelő: festésre használt, hosszú nyélre erősített ecsetszerű eszköz.	926. old.
Héja, héja...	ÉNO. 193.	héja: fehéres, hasán keresztben csíkozott ragadozó madár.	510. old.
Héja, héja, vaslapát...	ÉNO. 194.	libapásztor: libákat legeltető személy, rendszerint gyermek.	837. old.
Hosszú szárú galuska...	ÉNO. 196.	galuska: keveréssel vagy fölveréssel készített, apró darabokra szaggatott főtt tészta.	434. old.

³ Az iglice kifejezés eredetileg lilás virágú, tövises, törpe cserjét jelent. A vadgalamb, gerle népies névváltozata ..gerlice, gilice elnevezés kiejtésben hasonlít az iglice szóhoz, ezért népetimológiával könnyen felcserélték. Így ..csak a szövegkörnyezetből lehet következtetni, hogy a cserjéről vagy madárról van e szó. Jelen gyermekdal első ..felében madárról, második felében a cserjéről énekelünk.

Kaszálj Pista, kalapálj...	ÉNO. 198.	kasza: hosszú fanyélre viszonylag merőlegesen szerelt, enyhe hajló, hegyes végű pengéjével szálás növény tömeges levágására való szerszám, illetve ennek pengéje.	630. old.
Kocsit, kocsit, komámasszony...	ÉNO. 200.	sógorasszony: egy adott személy, fiú testvérének felesége.	1188. old.
Lipem, lopom a szőlőt...	ÉNO. 202.	furkósbot: furkó: bot végén lévő bunkó. csősz: a határ, a gyümölcsösök termésének őrzésére alkalmazott férfi, felügyelő, ellenőr.	423. old. 203. old.
János úr készül...	ÉNO. 214.	kantár: a lószerszámnak a fejen levő, a zabolát is magába foglaló része. (kantárszár).	618. old.
Kajcsai rózsa, citrus menta...	ÉNO. 216.	citrus: Ázsiában őshonos növényfaj, egyik legfontosabb jellemzője C-vitamin tartalma (citrom, narancs, mandarin stb.) menta: lila ajakos virágú, sajátos illatú, illóolajáért termesztett növény-nemzetség. citera: lapos hangszekrényű pengetős népi hangszer.	919. old. 173. old.
Autó, vonat, bűgőcsiga...	ÉNO. 224.	bűgő-csiga: pörgetve bűgő hangot adó, pörgettyűszerű, belül üreges játékszer.	155. old.
Eresz alól, fecske fia...	ÉNO. 228.	fecske: villás farkú, gyors röptű, rovarokkal táplálkozó madarak családja.	347. old.
Hegedül a kiséger, penget, rajta...	ÉNO. 229.	hegedű: a vállhoz szorítva megszólaltatott négyhúrú, a legmagasabb hangolású vonós hangszer. cselló: = gordonka: ülve a térdek közé állított, a nagybőgőnél kisebb és kevésbé mély hangú vonós hangszer. vonó: némely húros hangszer megszólaltatására használt hosszú fapálcából és a rajta kifeszített lószőrből álló eszköz.	508. old. 448. old. 1484. old.
Megy a kocsi, fut a kocsi...	ÉNO. 231.	patkó: a patát – rászögezve – a kópástól védő U alakú lapos vas. Kiliti: város. Akali: Balatonakali: város.	1068. old.
Télapó itt van...	ÉNO. 235.	suba: pásztorok viselete: gyapjas juhbőrből készült, ujjatlan, hosszú köpenyféle.	1201. old.

Kösd fel Örzse, ködmönkédet...	ÉNO. 239.	ködmön: gyapjas birkabőrből készült, rövidebb-hosszabb ujjas felsőkabát.	744. old.
Borzas galagonya ágán...	ÉNO. 242.	galagonya: a rózsafélék családjának fajokban gazdag nemzetsége. Fehér, vagy piros sátorvirágzatú piros termésű, töviskes cserje. fülemüle: barna tollazatú, szép hangú, rigóféle kis énekesmadár. sármány: az énekesmadarak rendjébe tartozó, veréb nagyságú, tarka tollú, hosszú farkú madarak családja (citromsármány). szeder: 1. apró bogyókból összenőtt, hamvas kék, vagy fekete, savanykás (vadon termő) gyümölcs. 2. az ezt termő indás, tüskés cserjék nemzetsége.	433. old. 1170. old. 1230. old.
Ezüstfenyő, szép sudár...	ÉNO. 244.	ezüsfenyő: ezüstszürke levelű fenyő, díszfa.	335. old.
Ezüst szánkót hajt a dér...	ÉNO. 245.	kályha: helyiségek fűtésére szolgáló, cserépből, vagy fémből készült, zárt berendezés.	615. old.
Ispiláng, ispiláng...	ÉNO. 248.	nefelejcs: érdes levelű, apró, halványkék virágú növény.	967. old.
Mi szél hozott kis futár...	ÉNO. 252.	gólyahír: mocsári gólyahír: nedves réteken, tavasszal nyíló aranysárga virágú boglárkaféle növény.	445. old.
Rozmaringos ablakomban...	ÉNO. 256.	rozmaring: halványkék ajakos virágú, illatos (fűszerként is használt) örökzöld félcserje.	1157. old.
Tereferé Tercsi szava pattog...	ÉNO. 258.	kereplő: kis falapjaival csattogó, forgatható nyeles eszköz, hangszer.	650. old.
Elmúltott a rövid farsang...	ÉNO. 261.	farsang: vízkeresztől hamvazószerdáig tartó időszak, a bálók, mulatságok ideje.	345. old.
Gólya, gólya, gílice...	ÉNO. 264.	gílice: népies kifejezés. Jelentése: gílice - gerlice: 1. gerle madár 2. kedveskedő megszólítás	442. old.
Egérke, fehérke...	ÉNO. 272.	menyét: kb. 20 cm hosszú, rövid lábú, vörösesbarna szőrű ragadozó emlős.	921. old.
Szérű mellett sudárfá...	ÉNO. 274.	pocok: egérhez hasonló, de zömökebb, erdőn, mezőn élő, kártevő rágcsáló.	1086. old.

Nád alól és köd alól...	ÉNO. 276.	nád: hengeres szárú, sötétbarna bugás virágzatú, magas pázsitféle vízinövény.	958. old.
Kellene szép kert...	ÉNO. 278.	taliga: 1. emberi, vagy állati erővel vont (tolt) egyszerű kétkerekű jármű, vagy szállítóeszköz. 2. kezdetleges egyfogatú szekér. 3. molnárok targoncája. 4. talicska: egykerekű, rakfelületén széles peremű, kézzel tolt szállítóeszköz.	1300. old.
Itt a farsang...	ÉNO. 303.	mozsár: anyagok apróra zúzására használt vastag falú hengeres edény. babkávé: szemes kávé.	946. o. 80. o.
Kövön ült két vörösbegy...	ÉNO. 305.	vörösbegy: kis termetű, tarka tollú rigóféle énekes madár.	1485. old.
Megismerni a kanászt...	ÉNO. 306.	kanász: disznópásztor. bocskor: felhajtott szélével a lábfejre boruló, bőrből való szíjjal fölerősíthető kezdetleges lábbeli.	617. old. 138. old.
Sárkány paripán vágattam...	ÉNO. 310.	göncölszekér: Nagymedve csillagkép része, 7 csillagból áll, mely a Nagymedve közepén helyezkedik el.	617. old.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Bagdy Emőke (2018): Az identitás kulcsa a lelki fejlődésben. Interjú. *Hajdú-Bihari Napló* 2018. dec. 5.
2. Böszörményi László (1999): *Számítógép az óvodában?* Tani-tani. AKG Kiadó, Budapest.
3. Csépe Valéria (2021): *A játék és a gyermeki tanulás összefüggései* In: http://mpk.elte.hu/download/4_MPK_ELTE_k... (2022.11.23.)
4. Eősze László (1995): Kodály Zoltán időszerűsége. *Ének-zene módszertani lapok I. évf.* 4. szám. 1995. (1–8)
5. Falvay Károly (1994): *Ritmikus mozgás – énekes játék.* Országos Pedagógiai Intézet és a szerző közös kiadása.
6. Forrai Katalin (1991): A művészetre nevelés lehetőségei az óvodai zenei nevelésben. In: Hovánszki Jánosné (szerk. 2008): *Zenei nevelés az óvodában. Szöveggyűjtemény.* Didakt Kft. Kiadó, Debrecen (305–309).
7. Forrai Katalin (2016): *Ének az óvodában.* Móra Könyvkiadó, Budapest.
8. Gazda Klára (1980): *Gyermekvilág Esztelneken.* Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
9. Gósy Mária (2017): *Beszéd kutatás.* MTA Nyelvtudományi Intézet Kempelen Farkas Beszédkutató Laboratórium, Budapest.
10. Gyarmathy Éva (2020): Atipikus fejlődés és az idegrendszer érésének kulturális háttere. In: Endrődy Orsolya, Svraka Bernadett, F. Lassú Zsuzsa (szerk. 2020): *Sokszínű pedagógia. Inkluzív és multikulturális szemléletmód a pedagógiai gyakorlatban.* ELTE. (24–36)
11. Hegedűsné Tóth Zsuzsanna (2021): *Módszertan friss szemmel.* Raabe Kiadó, Budapest.
12. Horváth Viktória (2022): Magyar anyanyelvű gyerekek szókincsének változásairól óvodáskor végétől kisiskolás korig. *ELTE Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 10. évf. 1. szám (63–77)
13. Hovánszki Jánosné (2023): Kihívások, megfelelések a 21. századi óvodapedagógus hallgatók zenei nevelésében. In: *A teljesség harmóniája. Komplex művészeti nevelés módszertani lehetőségei 3.* Didakt Kft. Debrecen. (83–95)
14. Karácsony-Molnár Erika (2021): Van-e helye a néphagyománynak a 21. századi nevelésben, oktatásban? – jeles napi, ünnepi szokások az óvodai nevelésben. In: Lovassy Attila-Pármány Ágnes (szerk. 2021): *Kihívások a 21. századi nevelés-oktatásban.* AVKF, Vác. (66–78)

15. Kerényi György (1982): *Magyar énekes népszokások*. Gondolat Kiadó, Budapest.
16. Kodály Zoltán (1982): *Visszatekintés I. II. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
17. Kodály Zoltán (1989): *Visszatekintés III. Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
18. Konok Veronika, Peres Krisztina, Ferdinandy Bence, Jurányi Zsolt, Bunford Nóra, Ujfalussy Dorottya Júlia, Réti Zsófia, Kampis György és Miklósi Ádám (2010): Hogyan hat a mobileszköz-használat az óvodások figyelmére és társas-kognitív készségeire? In: *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*. ELTE. 2020. 8. évf. 2. szám (13-31)
19. Kőrösné Mikis Márta (2006): *A digitális írástudás gyermekkori megalapozása. Játsszunk informatikát*. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.
20. Kriza Ildikó (2006): *Ünnepünk. Hagyományos népszokások, kalendáriumi ünnepek*. Fabula Humán Szolgáltató Bt, Budapest.
21. *Magyar Néprajzi Lexikon (MNL). Gyermekfolklor*.
<http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-799.html> (2022.10.20.)
22. Mérő László (2010): *Az érzelmek logikája*. Tericum Kiadó, Budapest.
23. Mezei János (2015): Schola Cantorum régen – énekes iskola ma – mint az ének-zene oktatás szinte egyetlen menekülési útvonala. *Parlando* 2015/3. www.parlando.hu/Archi_Ido.htm (2022.12.15.)
24. Mohayné Katanics Mária (1978): Héja (elemzés) In: *Az ének-zene tanítása folyóirat* XXI. évf. 1978/3. (121–127)
25. Molnár Antal (1933): *A gyermek és a zene*. Somló Béla Könyvkiadó, Budapest.
26. Nemes Orsolya (2019): *Generációs mítoszok: Hogyan készülünk fel a jövő kihívásaira?* HVG Kiadó Zrt, Budapest.
27. ONOAP: *Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja*. 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet. 137/2018. (VII. 25.) Korm. rendelet módosítás
28. *Óvodásoknak számítógépek – avagy Cui prodest* – Gondola.hu / 2004. június 20.
<https://gondola.hu/cikkek/36709> (2022.11.10.)
29. Sebő Ferenc (1997): *Népzenei olvasókönyv*. Planétás Kiadó, Budapest.
30. Sugárné Kádár Júlia (1985): A szókinccs és a szófajok gyakoriságának alakulása 3-6 éves gyerekek beszédében verbális feladat megoldás, illetve kommunikáció során. In: Sugárné

- Kádár Júlia: *Beszéd és kommunikáció az óvodás és kisiskolás korban*. Akadémia Kiadó, Budapest. (149–158)
31. Tóth Edit – Hódi Ágnes – B. Németh Mária (2022): IKT az óvodában – szülők véleménye a IKT szerepéről az óvodaválasztásban, a csoportszobai foglalkozásokon és mérésértékelésben. In: ELTE *Neveléstudomány* 2022/3. (36–61)
 32. Török Balázs (2001): *Számítógép-használat óvodáskorban – Az országos szülővizsgálat eredményei alapján*. <https://of.oh.gov.hu> (2022.12.04.)
 33. Turcsányiné Szabó Márta (2004): Számítógépet az óvodásoknak. Mozaikok a nagyvilágból. *Új Pedagógiai Szemle*. 2004. január
 34. UNESCO – *Egyezmény a szellemi kulturális örökség védelméről*. 2010.június. https://ich.unesco.org/doc/src/00009_HU_PDF (2022.09.18.)
 35. Vekerdy Tamás (2006): *Az óvoda és az első iskolai évek – a pszichológus szemével*. Saxum Kiadó Bt.
 36. Vekerdy Tamás (2017): „*Öröm nélkül nincs hatékony tanulás.*” https://felelosszulokiskolaja.hu/oktatas/vekerdy_tamas_orem_nelkul_nincs_hatekony_tanulas (2023.01.07.)
 37. Vekerdy Tamás (2018): *Online interjú*. <https://uj szo.com/panorama/egeszseg> (2022.12.03.)
 38. Yehudi Menuhin – Curtis W. Davis (1981): *Az ember zenéje*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.

TAMÁSINÉ DSUPIN BORBÁLA⁴
VOKÁLIS CIGÁNY NÉPDALOK
A KISGYERMEKKORI ZENEHALLGATÁSBAN

Absztrakt

Jelen tanulmány célja a kisgyermekkorai zenei nevelésen belül a zenehallgatási tevékenység körüljárása. Ez a cigány/roma nemzetiségű óvodások esetében kiemelt feladatot jelent az óvodapedagógusok számára, hiszen az óvodákban kevesen vannak, akik hozzáértő módon tudnak az autentikus cigány zenével foglalkozni, nevelni. A vokális cigány népdalok tanítása terén áttörést jelentett a Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Karán létrejött nemzetiségi cigány/roma szakirány az óvodapedagógus képzésben, ahol az autentikus cigány népdalokkal is megismerkedhetnek, amit a zenehallgatási tevékenység alkalmával tudnak kamatoztatni. A cigány nemzetiségű óvodás gyermekek számára ez a hiteles. Az ének-zenei nevelés óvodai módszertanának e területén különösen nagy a hiányosság, s ezt az elmaradást igyekszik pótolni a tanulmány egy autentikus vokális cigány népzenei anyag gyűjteményével. A cigány népdalok könnyebb megtanulhatóságát segítik a kottaképben is megjelenő hangzó felvételek, amelyek kapcsolódnak a gyűjtemény anyagához.

Abstract

The aim of this study is to look at music listening activities in early childhood music education. This is a special task for kindergarten teachers in the case of gypsy/Roma children, as there are few teachers in kindergartens who can competently deal with and educate about authentic gypsy music. A breakthrough in the teaching of vocal Gypsy folk songs was the establishment of a specialisation in Gypsy/Roma nationality at the University of Debrecen's Faculty of Child Education and Special Education in the kindergarten teacher training, where they can also learn authentic Gypsy folk songs, which they can use in their music listening activities. This is authentic for preschool children of Gypsy ethnicity. There is a particularly large gap in this area of pre-school vocal music education methodology, and this study seeks to make up for this shortcoming by presenting a collection of authentic vocal Gypsy folk music material. The easy learning of Gypsy folk songs is facilitated by the audio recordings, which are also presented in the form of sheet music and are linked to the material in the collection.

⁴ Tamásiné dr. Dsupin Borbála PhD
tanszékvezető, főiskolai docens
Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar
Művészetnevelési, Sport és Egészségnevelési Tanszék

1. A kisgyermekkorú zenehallgatásra nevelés komplexitása

Nemcsak gyermekeink, hanem mindannyiunk számára ismerős tapasztalat, hogy egy-egy kedvenc dallamot szívesen hallgatunk meg, s a többszöri meghallgatás során egyre több szépséget fedezünk fel benne. E folyamat során egyre jobban meg tudjuk érteni a zenei történetét, s számtalan részletet tudunk megfigyelni, megérteni, megszeretni. Ez az „ismerősség” eredményezi a hatékony zenei észlelést, információfeldolgozást. (Turmezeyné 2009)

A kisgyermekkorú befogadás szempontjából ez a dallamok meghatározó jellemzőinek köszönhető: rövid időtartamú, ismétléseket, hasonlóságokat tartalmazó egyszerű formák, a „fülbemászó-dallamok”, amelyek hangnemekben a hagyományos dúr-moll tonalitást jelenítik meg. Ritmikájukban motorikus impulzust nyújtva segítik az érzelmi bevonódást, a zene dimenzióját erősítve.

A permanensen mindenhol jelen lévő különböző zenei impulzusok a gyermekek zenei képességének fejlődésén is nyomot hagy. Számos kutató bizonyította, hogy az emberi agy jobb és bal féltekéi más „munkamegosztása” miatt egy tipikusan jobb agyféltekéhez kötődő tevékenység jótékony hatással van a bal agyfélteke tevékenységeire. A zenei érzékelés elsősorban a jobb agyféltekéhez kötődik, úgymint a látás, az érzések feldolgozása, a kreativitás és az új dolgokra való fogékonyság. A ritmusérzék ezzel szemben a racionálisan gondolkodó bal agyfélteke tulajdonsága, mint ahogy a velünk született beszédkészség is. Ezek olyan szoros kapcsolatban vannak a zenei tevékenységek során, hogy a zenei fejlesztés elhanyagolásával egyéb – kreativitáshoz, megismeréshez, érzelmi kifejezéshez tartozó – tulajdonságok sem fejlődnek megfelelőképpen. (Tamásiné 2023)

Barkóczi Ilona és Pléh Csaba (1978) kutatásának eredménye szerint a több éven keresztül tartó intenzív zenei nevelés kompenzálhatja a kulturális hátrányt. Ez az intelligencia szerkezetének változásában és a kreativitás fejlődésén keresztül érvényesült. Vitányi Iván és munkatársai (Bácskai és mtsai, 1972) azt igazolták, hogy az alacsony szocioökonómiai státuszú fiatalok társadalmi mobilitására kedvezően hatott a korábbi zenei nevelés. Laczó Zoltán (1985) eredményei szerint a zenei nevelés képes kompenzálni a hátrányos szocioökonómiai státusznak az általános intellektuális képességek fejlődésében játszott kedvezőtlen szerepét. Kokas Klára (1976) a tanulási képességek, Benis Márta és Kalmár Magda (1979) a gondolkodás, Székácsné Vida Mária (1980) a matematikai és anyanyelvi képességek, az ábrázolás, Kalmár Magda (1989) a nyelvi képességek, Páskuné Kiss Judit (1999) az intellektuális képességek esetében írt

le pozitív hatást. Az ezt vizsgáló számtalan külföldi kutatás (vö. Asztalos, 2016) közül az ún. Mozart-effektus vált közismertté (Rauscher és mtsai, 1993). A nagy feltűnést keltő vizsgálat szerint közvetlenül egy Mozart-mű hallgatása után a vizsgálati személyek a Stanford–Binet standardizált intelligenciateszt téri intelligenciát vizsgáló altesztjében 8 ponttal többet értek el, mint a kontrollcsoport. Rauscher és munkatársai 1995-ben a zenének az emlékezetre gyakorolt kedvező hatásáról is beszámoltak.

Érdeemes a konzekvenciát levonni, hogy a gyermekeket körülvevő zenei világban a pedagógusoknak kell megteremteni az alkalmat a népzene és az egyszerű klasszikus és kortárs komolyzene szépségének a bemutatására, hogy korai életszakaszban megismertetve ezeket a zenei műfajokat is „ismerősnek” érezzék majd. Tehát pedagógiai szempontból célszerű végig gondolni, hogy a zenei észlelést megkönnyítő pszichológiai sajátosságokra hogyan építhetünk, illetve miképpen érvényesíthetjük azokat a művek kiválasztásában. A gyors és lassú tempó, a változatos hangszínek, az egyszerű, áttekinthető kisformák kedvelése, valamint az élő énekszónak a kísérettel szembeni elsőbbsége gyermeki tulajdonság. Ezt alkalmazzuk az óvodai zenei nevelésben is, amelyet különböző eszközök használatával, bábokkal, hangszerekkel, mozgásformákkal teszünk könnyebben befogadhatóvá.

Az óvodás korosztálynál a zene hallgatása és a mozgásos zenei tevékenységek képesek felkelteni és fokozni az aktivitást, szabályozni a feszültséget, indulatokat kelt és levezet, nyugalmat teremt, a legkülönbözőbb érzelmeket mobilizálja, serkenti a képzeletet, a képzettársítást, az emlékeket, befolyásolja a közérzetet, alakítja a viselkedést. Zenei örökségünk folyamatos bemutatásával, játékaival erősítjük gyermekeink pozitív attitűdjét, kötődését saját népünk és kultúránk értékeihez. A népdalok „élményszerű” előadásának érzelmi hatására a gyermekben megszülethet az a katarzis, ami a felnőtteknek egy színdarab, vers, regény, festmény, zenemű, vagy bármely más művészeti alkotás jelenthet. (Tamásiné, 2023:140) „A hagyomány szerepe éppen az, hogy a régi és az új minőségek között egyensúlyt hozzon létre, az időtálló értékeket megtartsa, az egyszer már bevált és elismert kvalitásokat átörökítse, közvetítse az újabb nemzedékek számára.” (Bitskey, 1998:37)

A gyermekek zenei tevékenységének három szintje van jelen az óvodai zenei nevelés folyamatában: a befogadó-, az előadó- és az alkotó tevékenység. Általában hajlam és érdeklődés függvénye, hogy milyen mértékben, azonban a rendszeres, tudatosan tervezett nevelői (szülői) hatásnak meghatározó szerepe van ebben a folyamatban. Az óvodás és kisiskolás gyermekek

zenei vonzalma a körülöttük lévő meghatározó személyekhez, szülőkhöz, pedagógusokhoz igazodik, hiszen ez a korosztály még nyitott és elfogadó mindenféle zenével szemben. Ezt a sokszínű befogadást Hargreaves „open-earnedness”-nek (nyitott-fülűség”) nevezi. (Hargreaves et al. 1995) 8-9 éves korukig egyaránt elfogadják a népzene, a klasszikus, a kortárs, és a popzene is. Erre a növekvő szakaszra, a gyermekkorra a zene átélése, az érzelmi kötődés, a spontán mozgás öröme a jellemző. Ebben az életkori szakaszban ez az életkori elfogadás jó lehetőség arra, – mint a személyiségfejlesztés szempontjából kiemelten meghatározó időszakban – hogy nyitottak a számukra kevésbé ismert, nem konvencionális zenei stílusok befogadására is.

„Az óvodás korú gyermek a legfogékonyabb, nekünk – óvodapedagógusnak és a család tagjainak – kell irányítanunk a kicsik figyelmét a lényeges, a szép, az életüket meghatározó dolgok felé. Fokozatosan és tudatosan alakíthatjuk a népi, a nemzeti értékeinkhez, a szülőföldünkhöz, az itt élő magyar és más nemzetiségekhez való viszonyukat.” (Kulbertné, 1994)

A zenehallgatásnál egy bonyolult akaratlagos belső tevékenységet kell kialakítani, amely feltételezi a figyelem és befogadó képesség koncentrált együttes jelenlétét. Melynek során a cél a figyelem irányításának tudatos fejlesztése, az érzelmek befolyásolása, a zenével való azonosulás mértékének növelése, a gyermeki érzelmek kifejezési formáinak erősítése. Az itt és most pillanatának atmoszféráját és a kontaktusteremtés bensőséges hangulatát létrehozni, fenntartani a gyermekek számára. A zenehallgatásként meghallgatott darab a művészetek funkcióját tekintve értékközvetítés, amely során a felnőtt-gyermek interperszonális kapcsolatán keresztül zenei-, auditív- és érzelmi hatás éri a gyermeket. „A zene a rezgéseivel érinti, átjárja az egész embert csontjaiban, üregeiben, lágy részeiben, nedveiben. Hatása az anyaméhben belüli (embriónális) élettől kezdve folyamatos, épít vagy rombol a rezgések minősége és ereje szerint.” (Kokas, 1992. p. 25.)

- A *zenei hatás* során érzékelik a befogadás örömét, az előadott darabok esztétikai üzenetét, s fejlődik zenei emlékezetük, zenei gondolkodásuk.
- Az *auditív hatás* nyomán differenciáltabb lesz akusztikus és belső hallásészlelésük. Így az akusztikus – vokális és hangszeres – környezetben is jobban tudnak tájékozódni, mint a környezet hangjainak megkülönböztetésében.
- Az óvodás korban átélt zenei élmények *érzelmi hatása* visszafordíthatatlan (irreverzibilis), egész életre szóló jelentőségű. (Hovánszki, 2016:23)

„El kell érnünk, hogy a gyermek legbensőbb énjének ajtaja megnyíljon és nyitva maradjon. Ez a mi dolgunk és felelősségünk.” (Balassa 1995, id. Ábrahám 1995:26) Ezeket a hatásokat az érték közvetítés legmagasabb szintjén kell elérnie az óvodapedagógusnak, s azt a felelősséget kell felvállalnia, hogy a megfelelő népdalok kiválasztásába bele kell építenie a különböző óvodai csoportok, sőt az egyéni zenei képesség-különbségek problémáját is, a felzárkóztatástól a tehetséggondozásig. Felelősséggel tartozik a saját zenei fejlődéséért is, ezért tanulmányai és munkája során folyamatosan bővíti dalismeretének széles spektrumát. „A pedagógus tevékenységének lényege az, hogy modell.” (Falus, 1998) Az életkori nyitottság jó lehetőség arra, hogy a kevésbé ismert korok és műfajok zenéje felé nyissunk, így az a későbbiekben már az „ismerősség”-et jelenti a gyermek számára. (Turmezeyné 2016)

2. A kisgyermekkor zenehallgatás relációi és funkciója

Az óvodás korosztály életében az érzelmek kapnak meghatározó szerepet, ezért az óvodapedagógusok sokat tehetnek az érzelmi nevelés terén. Az óvodai zenei nevelés keretein belül kiváló eszköz az élménnyel teli zenehallgatási tevékenység, amely gazdagabbá, hatékonyabbá, differenciáltabbá teszi a gyermekek érzelmi fejlődését.

A magyar óvodák zenei nevelési és zenehallgatási anyagának kiválasztásában segítségünkre van Forrai Katalin (2016): *Ének az óvodában* (Móra Könyvkiadó, Budapest) és Törzsök Béla (2011): *Zenehallgatás az óvodában* (Editio Musica Budapest) című gyűjteményei.

A roma nemzetiségi óvodák célja megegyezik a hagyományos magyar óvodákéval, hogy a gyermekek életkori sajátosságainak és egyéni fejlettségének megfelelően biztosítsák a kisebbség nyelvén kultúrájának megismerését, törekedjenek a kulturális hagyományok átörökítésére, az anyanyelv-tanulás iránti igény kialakítására, a cigánygyermekek esetleges szociokulturális, szociolingvisztikai hátrányainak csökkentésére. (Csonkáné 2018)

Az óvodába lépő cigány nemzetiségű gyermekek általában pozitív életszemléletű családokból, nagycsaládokból érkeznek. A gyermekközpontú hagyományos családi nevelés a legteljesebb mértékben megfelel az óvodai nevelés személyiségközpontú alapelveinek. Az ugyancsak pozitív érzelmi beállítottságú óvodapedagógusok pedig könnyen kialakítják a szeretettel kapcsolatot a gyermekekkel és a gyermekek által a családokkal. A nemzetiségi óvodai nevelés célja és feladata:

- a gyermekekben pozitív érzelmi viszony kialakítása a nemzetiség kultúrája iránt,
- a nemzetiségi identitástudat kialakítása, elmélyítése,
- a cigány kultúra és hagyományörzés iránti érdeklődés felkeltése, tudatos ápolása, a hagyományok értékes elemeinek feltárása, közvetítése,
- a cigány nemzetiségi szokások, hagyományok és a tárgyi kultúra értékeivel való megismerkedés, így megtanulják azok tiszteletét és megbecsülését,
- ismerkedjenek meg a cigány kultúrából merített autentikus dalokkal, mesékkel, mondókákkal, versekkel,
- sajátos szín-és formavilágukkal,
- a cigány tánckultúrával meghívott előadók közreműködésével,
- így örömmel vesznek részt a kezdeményezéseken, s szívesen bekapcsolódnak a mindennapi tevékenységek során alkalmazott szituációs tevékenységekbe.

A nemzetiségi óvodapedagógusképzésben is meg kell jelenjen az identitás tudatuk magalapozása, hogy az ének – zene – tánc segítségével, eredeti autentikus cigányzenével a roma gyermekek is megismerhessék etnikai hagyományaikat. Lehetőséget kell biztosítani arra, hogy a cigánykultúra jellemző zenei népdalanyagát a cigány gyermekek is hallhassák, megismerhessék. Az óvodában a zenehallgatás dallamainak megfigyelése formálja zenei ízesüket, esztétikai fogékonyságukat. Az élményt nyújtó közös zenei alkalmak során felfedezik a dallam, a ritmus, a mozgás szépségét, a közös éneklés örömét.

Az óvodai életben 3 féle zenehallgatási módot alkalmazunk: 1) az *énekes* előadást, 2) a *hangszeres* bemutatást, és 3) a *gépi zenehallgatást*. E tanulmányban csak a vokális cigány népdalokból készült gyűjtemény, mert a hangszereseket (kanál, kanna, szájböngőzés...) nagyrészt a ritmus erősítésére alkalmazzák a cigány hagyományban. A gépi zenehallgatási anyagot pedig más zenei tárgy keretében tanulják az óvodapedagógus hallgatók.

A cigány és magyar népdalok bemutatása, a gyermektáncok, a népi játékok a cigány és magyar hagyományok megismerését, továbbélését segítik. A magyar népi hagyományok mellett így bővül az óvodai zenei nevelés a kisebbségi közösségek autentikus zenéjével is, melyek a kultúrájukat képviselik. (Csonkáné 2018)

E tanulmány csak az autentikus cigány népdalkinccsel kíván foglalkozni és nem a cigányzenével. Ugyanis ez utóbbi a cigányzenészek által játszott népies magyar műzenét – verbunk, magyar nóta, csárdás – jelenti. Ez a műfaj azonban távol áll az óvodás korosztálytól.

Az autentikusságot jelentő cigány népdalkincs gyűjtésével, kutatásával, rendszerezésével a legjelentősebb zenészek foglalkoztak. A gyűjtések eredménye a MTA Zenetudományi Intézete Népzene kutató Csoportjánál található. Itt őrzik a gyűjtések hang-és filmszalagjait, kottáit.

Az óvodai zenehallgatáshoz értékes műveket lehet választani magyar és cigány népdalaiból, rokon és más népek dalaiból, valamint hallgathatnak magyar komponált műzenét, altatókat és klasszikus és kortárs zenét is. (Kay Jag, Ando Drom, Gryllus Vilmos, Mozart, stb.) Hiszen már nagy klasszikus zeneszerzőink is pl. Liszt, Brahms, de már Haydn is beépítették műveikbe a cigány zenét. S vajon mi ragadta meg a fantáziájukat? Maguk a dallamok, vagy a zenei elemek? Miket tartottak nagy zeneszerzőink fontosnak, és miket emeljünk ki mi, a taníthatóságukat szem előtt tartva? A hangsort; a jellegzetes hangközugrásokat; a ritmust; az aszimmetrikus lüktetést; a dallamot; a szájbőgőt; a hangszereket; a technikákat; a játékstílust; az improvizációt; vagy a közös muzsikálást?

Az egyik út a zenei elemek egymásra épülésének logikáját követi, a másik az érzelmek kifejezésbeli gazdagságát emeli ki a halandzsáktól kezdve az altatódalokig, vagy megrázó monológokig.

3. Zene és tánc helye a cigány hagyományokban

A zene, a dal a cigány közösség szoros érzelmi kötődésének egyik legfontosabb szála, az etnikai identitás büszke vállalásának egyik megalapozója. Van, aki az ünnepek kedves elemeként idézi fel a közös zenélést, éneklést, táncot. Mások azokat a hírességeket említik meg, akikre büszkék, akiket szívesen bemutatnának az ország, sőt egész Európa népének. Egyesek hosszan sorolják a hírességeiket, a 100 Tagú Cigányzenekart, a Kalyi Jag, Ando Drom, a Cini Jag, Nagyecsed Feketeszemek együtteseket.

A dallal számukra szinte egyenértékű – de érdekes módon nem a mutogatni való büszkeség forrása – a tánc is. „Cigányul táncolunk” – fogalmaz az egyik óvodás gyermek. „Énekelünk, táncolunk, mesélünk, mulatunk” – a nagyra értékelt közösségi alkalmak fontos tevékenységei, az összetartozás átélhető és átélt boldogító eseményei. (Forray R. 2004)

Az óvodák a falvakban sok helyen működő Roma Nemzetiségi Önkormányzattal együtt évente több alkalommal rendeznek roma napot. Itt a gyermekek találkozhatnak a közösségek-

ben még élő, megőrzött hagyományaikkal. Megismerhetik a kosárfonás, seprűkötés mesterségét. Megkóstolhatják a roma ételeket, s kiállításokon betekintést láthatnak a hírnevet szerzett romák életéből.

Szerencsés helyzetben van a *cigány zene*, mert sajátos temperamentuma, egyszerűsége, mégis utánozhatatlan, követhetetlen technikai megoldások miatt a sorra alakuló együttesek közkedvelté tették magukat a fiatalok körében is. Legalább olyan sikeresek az Andro Drom vagy a Besho Drom, mint a sikeres, közkedvelt rockegyüttesek.

4. Vokális cigány népdalok az óvodai zenehallgatásban

A nemzetiségi cigány/roma szakirányra járó magyar identitású óvodapedagógus hallgatóknak is meg kell ismernie ezt a kultúrát, a cigány identitású hallgatóknak pedig a bővítés lehetőségét adhatja a vokális cigány népdalok gyűjteménye. Evvel az autentikus népdalkinccsel a cigány óvodás gyermekek zenei anyanyelve is megismerhetővé válhat. Ehhez nyújthat segítséget az alábbi cigány népdal repertoárgyűjtemény, amely kapcsolódik és kiegészíti a nemzetiségi óvodapedagógus képzést a Vokális cigány népzene tárgy keretén belül.

A válogatás fő szempontja volt, hogy a kiragadott példák bárkinek jól énekelhetőek legyenek, a nyelvtől szinte függetlenül. A zenei dallamokon és a magyar és cigány szövegeken keresztül képet festhetnek az cigányság érzelmeiről, családi szokásairól, életükről, öniróniájukról.

A gyűjteményben lévő népdalok egyszerűek, de a biztonságos megtanulás után különféle eszközökkel tehetjük színessé az előadásukat (alumínium kanál, bádóg, kanna, szájbögzés, tangóharmónika, szájharmónika).

A nemzetiségi óvodában dolgozó pedagógusnak példát, erőt, ötletet kell merítenie abból, ahogy a roma közösségek együtt élnek a zenével, a zenéléssel. A tánc, az ének, a kanalazás, a szájbögzés olyan természetes eleme létüknek, akár a beszéd. Többnyire a lakodalmakon felhevült muzsikások naponta változtatott formulákkal improvizálják a halandzsákat, bemutatják a többszólamúság trükkjeit, cifrázzák bővített szekundjaikat, hangsoraikat. Mindezek által élményt jelentenek a gyermekeknek, hiszen közel áll hozzájuk. Zenei világukra jellemző *a spontaneitás, rögtönzés mellett a hagyományos zenei fordulatok* megjelenítése.

A cigányoktól gyűjtött zenei anyagokban nagyon kevés a gyermekdal, így az óvodai zenehallgatás alkalmával lehet megmutatni, meghallgattatni az értékes népdalaikat. Segítséget kér-

het az óvodapedagógus a helyi, még ezt a tevékenységet nem felejtő roma emberektől, szülőktől, akik e tevékenység közben megismertethetik a népzenejükhöz szorosan hozzátartozó ritmushangszereiket is.

Engedjük a gyermekeknek a spontán kialakuló gyermektánc, ének és mozgásos játékokat kibontakozni, hogy ők is átélhessék, átörökítsék, ápolják hagyományaikat. Ez egyszerre segíti a gyermek erkölcsi, szociális érzékenységének fejlődését, én-tudatának alakulását, önkifejező és önérvényesítő törekvéseit, és a másság elfogadását. A szocializáció szempontjából is különös jelentőségű a közös élményekre épülő zenei tevékenységek gyakorlása.

A szülőföldhöz és a nemzetiséghez való kötődés megalapozása a cél, valamint az ott élő emberek, a hazai táj, a helyi cigány néphagyományok, szokások, a családi és tárgyi kultúra értékeinek megismertetése, megőrzése, védelme, az ezekhez fűződő pozitív érzelmi viszony kialakítása. Vidám, pergő népdalaik ritmusukkal, a hozzátartozó mozdulatokkal és az ismerős szavak (játékos halandzsa kifejezések) ismételtetésével a gyermekeknek érzéki-érzelmi élményeket adnak.

5. Vokális cigány népdalgyűjtemény jellemzői

- ❖ A gyűjtemény dalanyaga autentikus, csak vokális (énekes) anyagot tartalmaz.
- ❖ Az énekelt dalok szövege magyar, de az országos gyűjtésekben - a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének gyűjteményében – eredeti cigány nyelven is megtalálhatók.
- ❖ A népdalok tartalmukat tekintve bemutatathatók az óvodás korosztálynak.
- ❖ A szövegekben megfigyelhetők a versszakokban található jelentés nélküli szótagok ritmikus ismétlése, un. gajdolás, halandzsa szövegek.
- ❖ A gyűjteményhez tartozó hangfelvétel a cigány népdalok pontosabb megtanulását segíti pedagógiai céllal.
- ❖ A hangfelvételek tekintettel vannak azokra az óvodapedagógusokra, akiknek ismeretlenek a közölt népdalok. Ezért tempójuk mérsékeltebb, hangmagasságuk alacsonyabb a kottaképhez viszonyítva, ami elősegítheti a könnyebb megtanulhatóságot, énekelhetőséget.

5.1. Vokális cigány népdalok kottáinak és hangfelvételeinek sorrendje

A gyűjtemény dalanyaga autentikus, Csenki Imre (1912-1998) karnagy, zeneszerző, tanár, népzene kutató által gyűjtött és publikált kottákból válogatta Tamásiné Dsupin Borbála, A hangfelvételeket készítette Barát-László Bernadett Erika énekes, művésztanár.

1. Hej, haj Bandizsár...
2. Danaj dananana najnaj...
3. Tanna najna...N3 mélyebben
4. Három krumpli a tűzbe...
5. Fáj a kutyámnak a lába...N2 mélyebben
6. Ez a cigány, szegény cigány...N2 mélyebben
7. Ej Nanóri, Nanóri...K3 mélyebben
8. A kutyák ugatnak...
9. Akinek nincs szép szeretője...
10. Ale, jale op, op, op!...
11. Sej, haj kanális...
12. Aludj édes szép gyermekem...K3 mélyebben
13. Hej, takaró, takaró...
14. Jaj, de száni, jaj de duli...
15. Muzsikáltam a kocsmában...
16. Elébe, elébe...
17. Tanana, naj, naj...
18. Kelj fel Róza öltözz fel...
19. Megy a ruca a vízre...
20. Oj, Nanóra, Nanóri...

21. Templom előtt...K3 mélyebben
22. Rom, bom, bom, bom...
23. Tarka szoknya...
24. Hajts ki kisjány a libádat...
25. Megfogtam egy kiséget...N2 mélyebben
26. Ne haljak meg én Istenem...
27. Sej Maca sej...K3 mélyebben
28. Tanna nannaj...N2 mélyebben

6. VOKÁLIS CIGÁNY NÉPDALGYŰJTEMÉNY

1.

Földes, 1938.

Káló Péter 42 é.

Giusto $\text{♩} = 1!2$

Hej haj Bān-di - žar,
Hej haj Ban-di - zsár,
Bān-di, Bān-di, Bol-di - žar,
Ban-di, Ban-di, Bol-di - zsár,
Dik - he - le duk - hel da - la - mu - ši da - de
da - la - mu - ši da - la - mu - ši sus - pen - da - le.

2.

Érmihályfalva, 1943.

Cigányférfi, 30 év körül

Giusto, $\text{♩} = 100$

Da - naj da - na - na - na naj - naj da - naj naj - na - na naj - naj
Da - naj da - na - na - na naj - naj da - naj naj - na - na naj - naj
Dadaj na - na - na - na da - daj na - na - na - na da - daj na - na - na - na da - na - na - na
Da - daj na - na - na - na da - daj na - na - na - na da - daj na - na - na - na naj - naj.

3.

Érmihályfalva, 1942.
Serbán Mihály 55 é.

Giusto, ♩ = 114

Tan - na naj - na nan - na - na ta - ra - da - ra dad - da dad - da dom

Á - lom á - lom ted - dá - lom ta - ra - da - ra da - lom ted - dá - lom

Haj haj tá - lom á - lom dá - lom ted - dá - lom

Tan - na - naj nan - na - na tri - da - da - ra dad - dá - lom.

4.

Gyöngyös, 1953.
Kovács Lajos 43 é.

Giusto ♩ = 144

Há - rom krumpli a tűz - be,
né - gyen va - gyunk i - de - be, Haj - na - na - na
te - de - de rom tom tom.
Ha egy ro - ma be - jön - ne, ö - ten len - nénk
i - de - be. Ja - ri - ta - da
ti - da da - da rom tom tom.

5.

Siklós, 1947.
Petrovics Lajos 21 é.

Giusto ♩ = 120

Fáj a ku-tyám-nak a lá-ba,
Sa-va-le, ro-ma-le.*
Úgy kell ne-ki hadd fáj-jon,
Más há-zá-hoz ne jár-jon!
Sa-va-le, ro-ma-le.

6.

Parád, 1953.
Suha Károlyné.

Parlando ♩ = 84

1. Ez a ci-gány, sze-gény ci-gány
Me-gyen az út szé-lin,
Meg-szó-lal a sár-ga-ri-gó
Je-ge-nye-fa vé-gin.

2. Devla^x, Devla, mért vagy Devla,
Mért nem nézel arra;
Mért nem nézel le a földre,
A szegény cigányra.

3. Odafönn már dörög az ég,
Nagyokat villámlik.
Sátorunknak a ponyvája
Jaj, de nagyon ázik.

4. Benne fekszik három dádé,
Meg vagy kilenc rajkó,
Bele vág a záporosó:
Nincsen rajta ajtó.

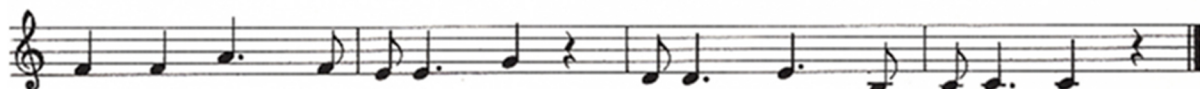
7.

Ungvár, 1942.
Balogh Jánosné 37 é.

Giusto, $\text{♩} = 108$

1. Ej Na - nó - ri, Na-nó - ri, Ra - ki man - ge ja - gó - ri.

Ej na bá - ri, na cig - ni, Csó - rav áv - ri tro vó - gyi.

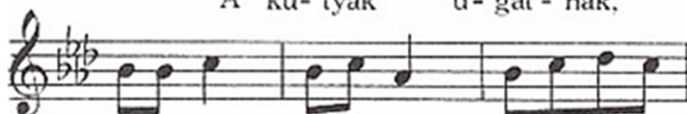
8.

Biharnagybajom, 1940.
Cigány gyerekek.

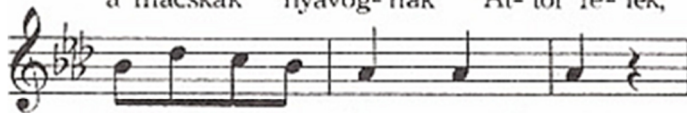
Giusto $\text{♩} = 144$

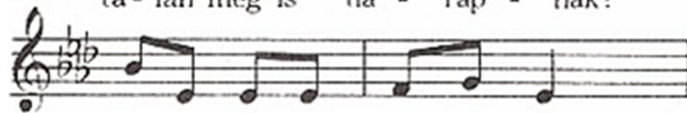
A ku - tyák u - gat - nak,

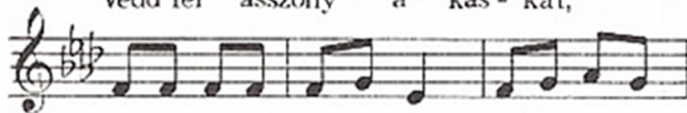
a macskák nyávog - nak At - tól fé - lek,

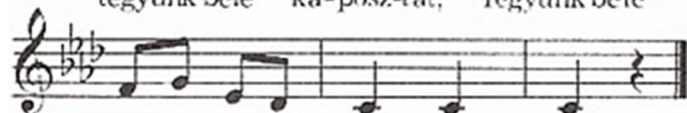
ta - lán meg is ha - rap - nak!

Vedd fel asszony a kas - kát,

tegyünk bele ká - posz - tát, Tegyük bele

ke - nye - ret meg ká - posz - tát.

9.

Sárrétudvari, 1942.
„Modol” 20 é. férfi.

Giusto ♩ = 120

Kas si rom-ni te delles o del,
A - ki - nek nincs szépszerető - je,

Kas si pā - le te lel la ijo del.
Itt az os - tor cser-dít-sen ve - le.

An - dai ču - n'i ba - ša - vav,
Az os - tor - ral cser - dít - sen,

Šu - kā - ra ša in - ge - rav.
Szép ci - gány lányt szök - tes - sen.

10.

Balassagyarmat, 1954.
Cigánycsoport

Giusto, ♩ = 114

A - le ja - le op op op! Da - le ja - le op op op!

A - le ja - le op op op! Ted - le já - rom op op op!

11.

Gyöngyös, 1953.
Berkes András 28 é.

Giusto, $\text{♩} = 126$

Sej, haj, ka - ná - lis, ma - ga lesz a ba - bám is,
Tan - nan nan - na Dev - la - le* es - té - re.
É - des pi - ci kis szen - tem, csu - mi - dav tu** ked - ve - sem,
Dev - la - lc ka - ná - lis, ma - ga lesz a ba - bám is,
ba - bám is.

12.

Agárd, 1953.
„Zsófi néni” 62 é.

A- ludj é- des szép gyermekem,
Reg- gel - re lesz é- des te - jem.
É- des a - pád hoz - za ne - ked,
Ap - rit be - le lág y ke - nye - ret.

13.

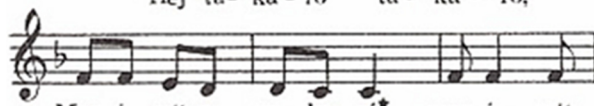
Miskolc, 1953.

özv. Iváncsik Sándorné 48 é.

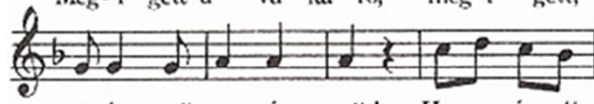
Giusto ♩ = 144

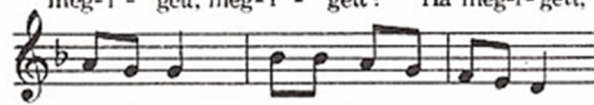
Hej ta-ka-ró ta-ka-ró,

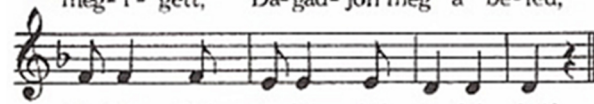
Meg-i-gett a va-ka-ró,* meg-i-gett,

meg-i-gett, meg-i-gett! Ha meg-i-gett,

meg-i-gett, Da-gad-jon meg a bé-led,

a bé-led, a bé-led, a bé-led!

* Vakaró = sült tészta.

14.

Püspökladány, 1954.

Varga Róbert 25 é.

♩ = 138

Jaj de szá-ni, jaj de thú-li, Jaj de szá-ni la Ro-za-ki`vig-na(?)

Hopp, Ró-za, Ró-za, Ró-za, mel-léd fek-szem, Ha a-lád fúj a szél.

2. Jaj de sovány, jaj de kövér,
 Jaj de sovány a Rózsika lába (?)
 Hopp Róza, Róza, Róza, melléd fekszem,
 Ha alád fúj a szél.

15.

Nagyvárad, 1942.
Lakatos Etus 28 é.

Giusto $\text{♩} = 126$

An- do bir- čo ba- ša - dom,
Mu- zsi- kál- tam kocsmá- ban,

la - ša ba - ra na - ša - dom,
vol- tam pi - ros nad - rág - ban,

Kin - döm la - ke le - be - ni - ca
Kö - tényt vet - tem, szok - nyát vet - tem,

ka - sa - dom la - ke ket - rin - ca.
sok szép asz - szonyt el - szök - tet - tem.

lal - la - la, lal - la - la, tral - la - la, ne ne ne ne,

la - la - la, lal - la - la, tral - la - la la.

16.

Agárd, 1953.
Fazekas Locó 30 é. férfi.

Parlando $\text{♩} = \text{cca } 60$

1. E - lé - be, e - lé - be,

Sár - ga ló e - lé - be.

Be - le ne u - gor - jon

Cit - ro - mos ker - tem - be.

2. Mert ha beleugrik,
Nagy kárt fog csinálni,
Édes-kedves rózsám,
Tőled el kell válni.

17.

TANANA, NAJ, NAJ

Vép, 1953.
Gigányok.

Giusto ♩ = 144

Ta - na - na naj naj na - na - na'
 daj - na tá - ná - ná da - da - da.
 na - naj - na tan - na Ta - na - na
 naj - na te - de - le - de le - da - lom
 aj - ná - lom da - dá - lom te - da - la la - lom.

18.

Lőrinci, 1953.
Rafael József 16 é.

Parlando ♩ = 100

Uš - t'í Ro - za u - lav tú,
 Kelj fel Ró - za öl - tözz fel,
 A - ven le rom man - gen tú.
 Meg - ké - ret - ni jöt - tek el.
 Po ze - le - ne ur - d'o - ma,
 Jöt - tek sok szép zöld ág - gal,
 Táj pe sár - ga kú - ro - ra.
 Jöt - tek sár - ga csi - kók - kal.

Asszony kéréő

19.

Hosszúpályi, 1953.
Közi Jazsó 20 é.

Giusto ♩ = 96

1. Džal i ru - ca po pā -
Megy a ru - ca a víz -
ii, A - vel k'ē - re
re, Szom - jas lesz majd
tru - ša - li. La - ko p'un-ro
es - té - re. Megy a pó - kos
po - ko - šoj, la - ki co - ŋa fod-ro - šoj.
lá - bá - val, fod - ros bod - ros szoknyá - val.
T'a - veš man - ge bač - tá - li.
Ví - gan vol - tunk egy - más - sal.

2. Elment a kocsí vizér?
Szomjunk ellen mit sem ér.
Gyere haza, gyere már,
a szeretőd téged vár
Gyere haza szép rózsám.

3. Három pengőt kerestem
Cifra nyoszolyát vettem
Én ülök a szélére,
babám a közepére
Enyém leszel estére.

20.

Székesfehérvár, 1942.
Gábor István 38 é.

Giusto ♩ = 108

1. Oj Na - nō - ri Na - nō - ri
Oj Na - nó - ri, Na - nó - ri,
Ker - ta mange ja - go - ri
Menj csak tü - zet csi - hol - ni;
Či māj tsi - g - ni, čí māj ba - ri
Ne rakj ki - csit se na - gyot, ni,
Fe - ri sar t'i čan - gō - ri.
Tēr - de - dig kell lo - bog - ni.

21.

Püspökladány, 1942.
Kassai Horvát Ferenc
62 éves (cimbalmos).

Poco parlando $\text{♩} = 84$

1. Templom e - lött sü - tött a nap,
Pré - di - kál - ni be - ment a pap.
Pré - di - kál - ni, i - mád - koz - ni,
Sze - gín ci - gányt öz - sze - ad - ni.

2. Alig jöttünk három házig,
A mennyasszony lebabázik.
Jaj Istenem, de szígyejjük,
Ketten mentünk, hárman jöttünk.

3. Elévtük jegykendőjét,
Abba tettük a gyerekit.
Jaj Istenem, de szígyejjük,
Ketten mentünk, hárman jöttünk.

22.

Püspökladány, 1942.
„Bakró” 38 é. férfi.

Giusto $\text{♩} = 88$ *accel sin al fine* 100

1. Rom, bom, bom, bom, bom - bo - lom,
ve - res lár - bim gom - bo - lom,
A - háj Dev - la mu - ro d'i,
Jaj, a szi - vem, Is - te - nem,
Sa du - kal ma da - rā fi.
Meg - ha - lok, még meg - é - rem.

2. Aí na - na tin - na - na tin - na - na tin - na - na
ti - na - na nan - na ta - na ti - na - na
ti - na - na nanna ti - nana ti - nana tinna - nanna.

23.

Marosvásárhely, 1943.
Öreg cigány.

Giusto ♩ = 224

Tar-ka szok - nya, sok a fod - ra,
selyem al - ja su - ho - gó, de Se - lyem al - ja,
se - lyem al - ja su - ho - gó!
Majd lesz ne - kem, még a hé - ten pi - ros ken - dőm,
tar - ka szok - nyám, Ha hoz ne - kem
a vá - sár - ból a csá - vó*

24.

Püspökladány, 1942.
Váradi Béla 45 é.

Hajtsd ki kis - jány a li - bá - dat,
Hadd csó - ko - lom meg a szá - dat.
Má - ma ec - cer, de hónap kéccer,
Hó - nap - u - tán ti - zen - kéccer, Le - nó.*

25.

Püspökladány, 1954.
Varga Róbert 25 é.

Giusto, ♩=132

Meg - fog - tam egy kis - e - ge - ret, a lá - dá - ba zár - tam,
Men - nél job - ban fic - kán - do - zott, an - nál job - ban ráz - tam.
Sej haj, ga - lá - ris, lesz még né - kem ba - bám is,
Lesz még né - kem gön - dör - ha - jú ba - bám is!

26.

Pötréte,
Lakatos Flóris 60 é.

Parlando rubato ♩=80

Na mik Dev - la me tē meĭ - rav
Ne hal - jak meg én Is - te - nem:
Ži - kai Dev - la mu - ro rom - nã
Sze - re - tem a fe - le - sé - gem.
K'e - rav la - ke ci - ne ča - ve
Szül majd ne - kem szép fi - ú - kat,
Kas - ke mi - kav mu - ro gras - ten.
Rá - juk ha - gyom lo - va - i - mat.

27.

Mezőtúr, 1940.
Rafael Gizella 28 é.

Giusto ♩ = 120

Sej, Ma-ca, Ma-ca sej,
Ma-ca! Gye-re ve-lem tán-col-ni,
Ma-ca! Hogy-ha mondom: tán-col-junk hát,
Ma-ca, A-haj Dev-la*,
an-nak ö-rül Ma-ca.

28.

Hódmezővásárhely, 1954.
Bánfi Aranka 24 é.

Giusto, ♩ = 116

Tan-na nannaj nanna naj tanna naj naj Tanna ral-la nanna naj ta-nanaj naj
Ta-na naj naj naj ta-la-naj naj Tad-da-da-da naj naj ta-la-laj laj.

7. Összegzés

Az óvodás korosztálynál a legtermészetesebben az évszázadok alatt letisztult hagyományaink, játékaink, népdalaink segítenek megláttatni a megőrzendő, maradandó értékeinket. Ezért van szükség a 21. században is a hagyományörző és teremtő kezdeményezésekre, amelyek célja egyrészt a régi hagyományok továbbvitele, egyben új tartalommal való megtöltése, s ezáltal életre keltése.

Tehát egyrészt a hagyomány fenntartására szükség van a mai megváltozott körülmények ellenére is, másrészt pedig új hagyományok kialakítására, a közösségek mára eltűnőben lévő funkcióinak pótlására. (Csörgő, 2011) „Mindig azt hirdetem, hogy nemcsak a népdalt, minden magyar hagyományt napfényre kell hozni, amiben élet van, mert az mind új életet szülhet. Írott, íratlan hagyomány egymást világosítja, magyarázza, egyik a másik nélkül érthetetlen. Egyoldalúságba sülyed, elakad, aki csak egyikre korlátozza magát. Haladó hagyomány, élő hagyomány.” (Kodály, 1993:83)

A mai kor kihívásaihoz igazodva, az idejétmúlt elemeket elengedve lehet olyan szintre emelkedni, amiben az érzelmi intelligencia fejlesztése kiemelt cél, s ahol olyan légkör teremődik meg, amiben az öröm egyaránt jelen lesz a gyermekek és a pedagógusok munkájában is. (L.Ritók 2023) A gyermekek természetét, egyben zeneösztönét is idejében kell foglalkoztatni, fejleszteni, különben eltompul. Az óvoda az első alapvetés, ahol a gyermek begyűjti életének meghatározó élményeit, zenei fogékonysága, nyitottsága 3-7 éves korában formálható a legjobban. (Tamásiné, 2016:81)

A cigány népdalgyűjtemény dalainak óvodai zenehallgatásnál tisztán auditív úton felhangzó zenei anyagával befolyásolhatjuk a gyermekek anyanyelvi és zenei fejlődését is, így minden tanulási, viselkedési terület fejlesztésére jótékony hatással van. „Csak az nevelhet jó lelkiismerettel a zene megszerettetésére, aki (...) maga is ismeri a nemes zene szépségeit, a remekművek borzongató élményét és a nyomukban járó lelki telítettség fölemelő érzését.” (Törzsök, 2001:26) A nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozó gyermekek óvodai zenei nevelésében is biztosítani kell az önazonosság megőrzését, ápolását, erősítését, átörökítését, a multikulturális nevelésen alapuló integráció lehetőségét, amit nagyon jól kifejez Romka Demeter: Énekeljetek cigányok! (Simor András fordítása) című verse: „Énekeljetek, cigányok, / táncolni megyek. / Öröm, jókedv vár tirátok, / ha énekelek. / Aki dalol, aki táncol, / boldog és szabad, / Boldogságot, egészséget / csak az ének ad!”

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. *A zenei tehetség kézikönyve* (2020) Szerk. Bajor P., Balogh L., Bucsi Sz. Zs., Polonkai M., Révész Gy. B. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, Budapest.
2. Ábrahám Mariann (1995): Beszélgetés Balassa Sándor zeneszerzővel a zenetanítás jelenéről és jövőjéről. In: *Parlando, Zenepedagógiai Folyóirat* XXXVII. évf. 1995. 5–6. szám (24–26)
3. Asztalos Kata (2016): *A zenei észlelési képesség szerkezete és fejlődése 5–17 éves korban – online diagnosztikus mérések óvodai és iskolai környezetben*. PhD-értekezés. Szegedi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola Oktatásemélet Képzési Program, Szeged.
4. Bácskai Erika, Manchin Róbert, Sági Mária, Vitányi Iván (1972): *Ének-zenei iskolába jártak*. Zeneműkiadó, Budapest.
5. Barkóczi Ilona, Pléh Csaba (1978). *Kodály zenei nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata*. Kecskemét: Kodály Zoltán Zenepedagógiai Intézet.
6. Baur, Jürgen (1987): Über die Bedeutung „Sensibiler Phasen“ für das Kinder- und Jugendtraining. *Leistungssport*. 4. pp. (9–14)
7. Benis Márta, Kalmár Magda (1979): A zenei fejlesztés hatása minőség-fogalomkörök alakulására az óvodáskorban. *Pszichológiai Szemle*, 34(1), (25–37)
8. Csenki Imre – Csenki Sándor – Pászti Miklós (1955): *Bazsarózsa-99 cigány népdal*. Zeneműkiadó, Budapest.
9. Csenki Imre – Csenki Sándor (1977): *Cigány népdalok és táncok I-II*. Zeneműkiadó, Budapest.
10. Csenki Imre és Csenki Sándor (1943): Népdalgyűjtés a magyarországi cigányok között. In: Gunda Béla (szerk.): *Emlékkönyv Kodály Zoltán 60. születésnapjára*. Budapest: Magyar Néprajzi Társaság, (342–362)
11. Csonkáné Lakatos Klára (2018): *Luludyasly Bar Virágoskert Roma Nemzetiségi Óvoda Pedagógiai Programja*, Hosszúpályi.
12. Csörgő Zoltán (2011): *A hagyomány, mint világnézet. A múlt hagyománya, mint a jövő paradigmája*. <http://www.inco.hu/inco4/hagyo/cikk0h.htm> (2022.12.29.)

13. Erdős Imréné (2023): Roma hagyományok a művészeti nevelésben. Közel fél évszázad óvodapedagógusi tapasztalatai. In: *A teljesség harmóniája. Komplex művészeti nevelés módszertani lehetőségei 3.* Didakt Kft. Debrecen. (57–83)
14. Forray R. Katalin (2004): Cigány gyermekek közösségeikről. In: *Iskolakultúra, 5. szám* http://real.mtak.hu/60359/1/EPA00011_iskolakultura_2004_08_130-140.pdf (2023.03.30.)
15. Gévainé Janurik Márta (2010). *A zenei hallási képességek fejlődése és összefüggése néhány alapképességgel 4–8 éves kor között.* PhD-értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Doktori Iskola, Szeged.
16. Hámori József (2002): Az emberi agy és a zene. In: *Hang és lélek.* Magyar Zenei Tanács, Budapest.
17. Hargreaves, David J. – Comber, Chris – Colley, Ann (1995): Effects of age, gender, and training on musical preferences of british secondary school students. *Journal of Research in Music Education, 44(3), (242–250)*
18. Hovánszki Jánosné (2016): Zenét „hallgatni arany”. In: *Az élményszerű óvodai zenehallgatás aktuális kérdései. Zenepedagógiai tanulmányok.* Debreceni Egyetemi Kiadó. (15–25)
19. Kalmár Magda (1989). The effects of music education on the acquisition of some attribute-concepts in preschool children. *Canadian Journal of Research in Music Education, 30, (51–59)*
20. Kodály Zoltán (1964): *Visszatekintés I.* Zeneműkiadó, Budapest.
21. Kodály Zoltán (1993): *Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers.* Szerk. Vargyas Lajos. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.
22. Kodály Zoltán (2007): *Visszatekintés I. kötet* (szerk. Bónis Ferenc), Argumentum Kiadó, Budapest.
23. Kokas Klára (1976): *Képességfejlesztés zenei neveléssel.* Zeneműkiadó, Budapest.
24. Kokas Klára (1992): *A zene felemeli a kezeimet.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
25. Kovalcsik Katalin (1998): „Ami a dalban van, az a cigány beszéd”. Egy erdélyi oláhci-gány közösség nyelvi ideológiája. In: Bari Károly (szerk.): *Tanulmányok a cigányságról és hagyományos kultúrájáról.* Petőfi Sándor Művelődési Központ, Gödöllő.
26. Kulbertné Virág Zsuzsa (1994): *Népi hagyományok felelevenítése.* https://misc.bibl.u-szeged.hu/44263/1/iskolakultura_1994_013_008-013.pdf (2023.03.03.)

27. L. Ritók Nóra (2023): Művészettel nevelés az Igazgyöngyben. In: *A teljesség harmóniája. Komplex művészeti nevelés módszertani lehetőségei 3.* Didakt Kft. Debrecen. (23–32)
28. Laczó Zoltán (1985): The nonmusical outcomes of music education: Influence on intelligence. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 85, (109–118)
29. Páskuné Kiss Judit (1999). A zenei nevelés nem specifikus hatásai. In: Balogh L. (szerk.), *Tehetség és iskola.* Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen.
30. Rauscher, F. H., Shaw, G. L., Ky, K. (1995). Listening to Mozart enhances spatial-temporal reasoning: Towards a neurophysiological basis. *Neuroscience Letters*, 185, (44–47)
31. Székácsné Vida Mária (1980): *A művészeti nevelés hatásrendszere.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
32. Tamásiné Dsupin Borbála (2016): Hangszínvarázs az auditív befogadókészség fejlesztésének kontextusában. In: *Az élményszerű óvodai zenehallgatás aktuális kérdései. Zene-pedagógiai tanulmányok.* Debreceni Egyetemi Kiadó. (76–85)
33. Tamásiné Dsupin Borbála (2023): „Kőketánc, kőketánc...” A játékfüzér, mint örömszerző tevékenység. In: *A teljesség harmóniája. Komplex művészeti nevelés módszertani lehetőségei 3.* Didakt Kft. Debrecen. (139–172)
34. Turmezeyné Heller Erika (2013): „Fontos, hogy átéljem a zene örömét”. <https://www.elte.hu/content/fontos-hogy-ateljek-a-zene-oromet.t.5811> (2023.03.01.)
35. Turmezeyné Heller Erika (2019): A zenei nevelés transzferhatása. In: *A tehetség kézikönyve.* <https://tehetsegkezikonyv.tehetseg.hu/page.php?id=293&page=1> (2020.05.15.)

A szakmai lektor ajánlása

Jelen kötet témája – a kisgyermekkor zenei nevelés - minden korban aktuálisnak mondható, hiszen egy társadalom jövője a felnövekvő nemzedék kezében van. Minden egyén számára nagyon fontos, hogy személyiségfejlődéséhez építő segítséget kapjon, így többek között a színvonalas, átgondolt zenei nevelést, fejlesztést.

A könyv, ahogy a szerzők ajánlásukban írják „*gazdagító gondolatokat*” és zenepedagógiai látásmódot formáló írásokat tartalmaz. A jelenben dolgozó óvodapedagógusok zenepedagógiai munkájának segítségét tűzi ki célul, a gyermeki sokszínűséget figyelembe véve. A kötet terjedelme lehetővé teszi, hogy megfelelő alapossággal ismerhessük meg a bemutatott témaköröket, azonban mégis könnyen olvasható és egy elfoglalt pedagógus is szemléletmegújító ismeretekhez juthat.

Az első tanulmány: *Jövő álló érték az óvodai zenei nevelésben* azt az alap gondolatot járja körbe, hogy mennyire legyen „*prefiguratív*” illetve „*posztfiguratív*” az óvodai nevelés. A cikkből kiemelkedik a néphagyomány jelentősége a mai gyermekek nevelésével kapcsolatban, s bár ismert ez a tény, fontos újra és újra megerősíteni a zenei nevelés kapcsán. A bőségesen felhasznált szakirodalom az óvodapedagógusok későbbi tájékozódását, témában való elmélyedését is segíti. Nagyon értékes, hiánypótló az a „*Szó – Kincstár*”, amely az első elemző írás mellékleteként olvasható. Az óvodapedagógus egy helyen megtalálja a mai gyermek számára már magyarázatra szoruló szavak összességét, amelyeket nap, mint nap énekelnek az óvodai dalanyagban.

A második tanulmány: „*Vokális cigány népdalok a kisgyermekkor zenehallgatásban*” a roma nemzetiségű gyermekekkel foglalkozó óvodapedagógusok számára nyújt nagy segítséget. Ahogy a szerző is írja: „*e területen különösen nagy a hiányosság*”. Először a zenehallgatás szerepét emeli ki a szerző, több oldalról megvilágítva a témát. Más – más megfogalmazásban, de ugyanaz domborodik ki, hogy értékes, igényes zenét adjunk a gyermek elé. Különösen jó, hogy a roma gyermekek zenehallgatásra neveléséről is olvashatunk. Ez gyakorlati, hétköznapiokban alkalmazható útmutatást ad. A „*Vokális cigány népdalgyűjtemény*” a tradicionális nemzetiségi óvodai zenehallgatás alapját képezheti. Hasznos, a hangzó anyagok pedig a legújabb pedagógiai igények szerint segítik az óvodapedagógusok képzését és továbbképzését.

A szerzők: Hovánszki Jánosné és Tamásiné Dsupin Borbála írásaikkal értéket teremtettek és a ma oly sokszor hangoztatott „Life long learning”, azaz élet hosszú tartó tanulást segítik.
A kötetet változtatások nélkül javaslom megjelentetésre.

Debrecen, 2023. 04. 16.

Dulainé Dr. Madarász Annamária
lektor
Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar

Vokális cigány népdalok hangfelvételeinek sorrendje

A hangfelvételeket készítette Barát-László Bernadett Erika énekes, művésztanár.

1. Hej, haj Bandizsár...
2. Danaj dananana najnaj...
3. Tanna najna...N3 mélyebben
4. Három krumpli a tűzbe...
5. Fáj a kutyámnak a lába...N2 mélyebben
6. Ez a cigány, szegény cigány...N2 mélyebben
7. Ej Nanóri, Nanóri...K3 mélyebben
8. A kutyák ugatnak...
9. Akinek nincs szép szeretője...
10. Ale, jale op, op, op!...
11. Sej, haj kanális...
12. Aludj édes szép gyermekem...K3 mélyebben
13. Hej, takaró, takaró...
14. Jaj, de száni, jaj de duli...
15. Muzsikáltam a kocsmában...
16. Elébe, elébe...
17. Tanana, naj, naj...
18. Kelj fel Róza öltözz fel...
19. Megy a ruca a vízre...
20. Oj, Nanóra, Nanóri...
21. Templom előtt...K3 mélyebben
22. Rom, bom, bom, bom...
23. Tarka szoknya...
24. Hajts ki kisjány a libádat...
25. Megfogtam egy kiségeret...N2 mélyebben
26. Ne haljak meg én Istenem...
27. Sej Maca sej...K3 mélyebben
28. Tanna nannaj...N2 mélyebben

QR kód a hanganyag meghallgatásához

